

ΤΕΙ ΗΠΕΙΡΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΧΡΕΟΥΣ ΑΠΟ ΤΟ 1821 ΕΩΣ ΣΗΜΕΡΑ

Τάτση Μαριάνθη

Επιβλέπων: Χαρίλαος Ναζάκης

Πρέβεζα, 2017

ΤΕΙ ΗΠΕΙΡΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΧΡΕΟΥΣ ΑΠΟ ΤΟ 1821 ΕΩΣ ΣΗΜΕΡΑ

Τάτση Μαριάνθη

Επιβλέπων: Χαρίλαος Ναζάκης

Πρέβεζα, 2017

Εγκρίθηκε από τριμελή εξεταστική επιτροπή

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

1. Επιβλέπων καθηγητής

2. Μέλος επιτροπής

3. Μέλος επιτροπής

Ο/Η Προϊστάμενος/η του Τμήματος

Υπογραφή

© Τάτση, Μαριάνθη, 2017.

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Δήλωση μη λογοκλοπής

Δηλώνω υπεύθυνα και γνωρίζοντας τις κυρώσεις του Ν. 2121/1993 περί Πνευματικής Ιδιοκτησίας, ότι η παρούσα πτυχιακή εργασία είναι εξ ολοκλήρου αποτέλεσμα δικής μου ερευνητικής εργασίας, δεν αποτελεί προϊόν αντιγραφής ούτε προέρχεται από ανάθεση σε τρίτους. Όλες οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν (κάθε είδους, μορφής και προέλευσης) για τη συγγραφή της περιλαμβάνονται στη βιβλιογραφία.

Τάτση, Μαριάνθη

Υπογραφή

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία έχει στόχο να αναλύσει την εξέλιξη του ελληνικού χρέους από το 1821 έως σήμερα, που αποτελεί ένα θέμα επίκαιρο και διαχρονικό. Η εργασία αποτελείται από 3 κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μια αναφορά σε γενικά στοιχεία των δανείων, του προϋπολογισμού και των Ευρωπαϊκών οργάνων. Στη συνέχεια, στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζεται αναλυτικά και διεξοδικά η εξέλιξη των δανείων που έχει συνάψει η Ελλάδα από τη δημιουργία της ως ανεξάρτητο κράτος μέχρι και σήμερα, καθώς επίσης και οι χρεοκοπίες της. Στο τρίτο κεφάλαιο αναλύονται κάποιες προτάσεις για την αντιμετώπιση του χρέους της χώρας τόσο σε οικονομικό όσο και σε πολιτικό επίπεδο. Τέλος, καταγράφονται τα συμπεράσματα της εργασίας.

Λέξεις κλειδιά: Δημόσιο χρέος, χρεοκοπία, δάνεια

ABSTRACT

This particular dissertation aims to analyze the evolution of the Greek debt from 1821 up to now, which is a cross-curricular topic of great interest. It consists of three chapters. Chapter one refers to general data on loans, budget and the European institutions. In Chapter two, the evolution of the loans born by Greece is presented in a detailed and exhaustive way, as well as in bankruptcy. These were loans Greece has taken since its creation as an Independent State until now. In Chapter three, proposals for dealing with its debt are analyzed in both economical and political terms. Finally, the results of this work are recorded.

Key words: Public debt, bankruptcy, loans

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	σελ.5
ABSTRACT.....	σελ.6
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.....	σελ.7
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ.....	σελ.9
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ.....	σελ.11
ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ	σελ.12
Εισαγωγή.....	σελ.13
1. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ.....	σελ.14
1.1 Ορισμός Δημόσιου Χρέους και Ελλείμματος.....	σελ.14
1.2 Στοιχεία δανείου.....	σελ.15
1.2.1 Ορισμός δανείου.....	σελ.15
1.2.2 Τόκος, επιτόκιο, χρεολύσιο.....	σελ.15
1.3 Πιστοληπτική ικανότητα.....	σελ.16
1.4 Διακρίσεις δανείων.....	σελ.16
1.4.1 Εσωτερικά.....	σελ.16
1.4.2 Εξωτερικά.....	σελ.17
1.5 Κρατικός προϋπολογισμός.....	σελ.17
1.6 ΑΕΠ.....	σελ.18
1.7 Ευρωπαϊκά όργανα και προγράμματα.....	σελ.18
2. ΔΑΝΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑΣ.....	σελ.21
2.1 Δάνεια Ανεξαρτησίας.....	σελ.21
2.1.1 Πρώτο δάνειο 1824.....	σελ.22
2.1.2 Δεύτερο δάνειο 1825.....	σελ.25
2.2 Περίοδος 1827 – 1830.....	σελ.26
2.3 Περίοδος Καποδίστρια.....	σελ.28

2.4 Περίοδος Όθωνα.....σελ.29	σελ.29
2.5 Πρωθυπουργία Τρικούπη.....σελ.33	σελ.33
2.6 Περίοδος Βενιζέλου.....σελ.41	σελ.41
2.7 Αμερικανική Βοήθεια.....σελ.46	σελ.46
2.8 Μνημόνια.....σελ.58	σελ.58
3. ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ.....σελ.67	σελ.67
3.1 Οικονομική αντιμετώπιση.....σελ.67	σελ.67
3.2 Πολιτική αντιμετώπιση.....σελ.68	σελ.68
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....σελ.70	σελ.70
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ σελ.71	σελ.71

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 2.1 [Πρώτος προϋπολογισμός].....σελ.21
Πίνακας 2.2 [Παρακράτηση δανείου].....σελ.24
Πίνακας 2.3 [Παρακράτηση τράπεζας].....σελ.25
Πίνακας 2.4 [Ανάλυση δανείου 1825].....σελ.26
Πίνακας 2.5 [Δάνεια 1879-1890].....σελ.32
Πίνακας 2.6 [Παρουσίαση εσόδων εξόδων 1885-86].....σελ.34
Πίνακας 2.7 [Δάνεια 1878 – 1893].....σελ.36
Πίνακας 2.8 [Εξωτερικό χρέος Ελλάδας 1970 – 1985].....σελ.52
Πίνακας 2.9 [Τοκοχρεολύσια 1970 – 1985].....σελ.53
Πίνακας 2.10 [Τόκοι εξωτερικού χρέους].....σελ.53
Πίνακας 2.11 [Τοκοχρεολύσια εξωτερικού χρέους].....σελ.54
Πίνακας 2.12 [Χρέος κράτους σε τράπεζες].....σελ.54
Πίνακας 2.13 [Χρέος κεντρικής κυβέρνησης 2000].....σελ.56
Πίνακας 2.14 [Δημόσιο χρέος 2001 – 2005 ως % απ].....σελ.58
Πίνακας 2.15 [Δημόσιο χρέος ως % ΑΕΠ].....σελ.58
Πίνακας 2.16 [1ο πρόγραμμα διάσωσης].....σελ.61
Πίνακας 2.17 [2ο πρόγραμμα διάσωσης].....σελ.62

Πίνακας 2.18 [Δόσεις EFSF].....σελ.64

Πίνακας 2.19 [Δόσεις ESM].....σελ.66

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ/ΕΙΚΟΝΩΝ

Διάγραμμα 2.1 [Κρατικά δάνεια 1879 – 1832].....σελ.45
Διάγραμμα 2.2 [Χρέος κεντρικής κυβέρνησης 1999].....σελ.55
Διάγραμμα 2.3 [Σύνθεση εσωτερικού χρέους].....σελ.56
Διάγραμμα 2.4 [Χρέος Κεντρικής Κυβέρνησης].....σελ.62
Διάγραμμα 2.5 [Υψος Χρέους].....σελ.65
Διάγραμμα 2.6 [ΑΕΠ 2000 – 2015].....σελ.66

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

ΗΠΑ : Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής

ESM : Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας, European Stability Mechanism

ΔΝΤ : Διεθνές Νομισματικό Ταμείο

δισ : δισεκατομμύρια

δρχ : δραχμές

ΤτΕ : Τράπεζα της Ελλάδος

ΕΟΚ : Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα

ΑΕΠ : Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν

ΕFSF : Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, European Financial Stability Facility

ΔΟΣ : Διεύθυνση Οικονομικής Συνεργασίας

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η οικονομική ιστορία της Ελλάδας είναι μεγάλη και ενδιαφέρουσα. Αρχίζει από τον αγώνα που έδωσαν οι Έλληνες για την ανεξαρτησία τους και φτάνει μέχρι το σήμερα την εποχή των μνημονίων. Σκοπός της εργασίας είναι μελετώντας τη κάποιος να μάθει τη λειτουργία του οικονομικού συστήματος της Ελλάδας, το παρελθόν της και να αντλήσει συμπεράσματα για το μέλλον. Μέσα σε αυτά τα χρόνια η Ελλάδα σύναψε δάνεια, πτώχευσε και βρέθηκε πολλές φορές όπως συμβαίνει και σήμερα υπό τον έλεγχο ξένων δανειστών

1. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Παρακάτω παρουσιάζονται ορισμοί και βασικά στοιχεία των δανείων, του κρατικού προϋπολογισμού και οι λειτουργίες που επιτελούν τα όργανα και τα προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα δάνεια της Ελλάδας.

1.1 Ορισμός δημόσιου χρέους και δημόσιου ελλείμματος

Δημόσιο χρέος ορίζεται το σύνολο των χρημάτων που οφείλει ο δημόσιος τομέας μιας χώρας. Αυξάνεται κατά το ποσό που παρουσιάζει έλλειμμα ο κρατικός ετήσιος προϋπολογισμός. Διακρίνεται σε εσωτερικό χρέος, με κοινό νόμισμα και εξωτερικό χρέος με άλλο νόμισμα από αυτό που χρησιμοποιεί η χώρα. Επίσης χωρίζεται σε καταναλωτικό και παραγωγικό ανάλογα με τη χρήση του και σε βραχυπρόθεσμο αν είναι μικρότερο του έτους, μεσοπρόθεσμο αν κυμαίνεται από 1 έως 10 έτη και μακροπρόθεσμο αν είναι μεγαλύτερο από 10 έτη.

Μια άλλη κατηγορία χρέους είναι το απαχθές χρέος. Είναι νομική θεωρία που εδραιώθηκε τη δεκαετία του 1920. Με βάση το διεθνές δικαίο αν το εθνικό χρέος έχει δημιουργηθεί από ένα καθεστώς χωρίς να εξυπηρετούνται τα εθνικά συμφέροντα, δεν πρέπει να πληρωθεί. Για να χαρακτηριστεί απαχθές θα πρέπει να έχει συναφθεί χωρίς την έγκριση του λαού, ή το ποσό του δανείου να χρησιμοποιήθηκε ενάντια στα συμφέροντα του έθνους ή ο πιστωτής να ήξερε πως θα χρησιμοποιηθούν για κάποιο από τους παραπάνω λόγους και παρόλα αυτά το χορήγησε.

Η αποληρωμή του μπορεί να γίνει με μείωση του ελλείμματος (αφορά μέτρα που παίρνει κυρίως η κυβέρνηση), με νέο δάνειο, με αθέτηση του χρέους, με διαπραγμάτευση για το κούρεμά του και με νομισματοκοπή.

Δημόσιο έλλειμμα ορίζεται το ποσό κατά το οποίο τα έξοδα ξεπερνούν τα έσοδα στον

κρατικό ετήσιο προϋπολογισμό. Διακρίνεται σε έλλειμμα κεντρικής και γενικής κυβέρνησης. Σύμφωνα με το νόμο 4270/2014 Άρθρο 14 Παράγραφος 1 γενική Κυβέρνηση: περιλαμβάνει τρία υποσύνολα, εφεξής αποκαλούμενα υποτομείς: της Κεντρικής Κυβέρνησης, των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ) και των Οργανισμών Κοινωνικής Ασφάλισης (ΟΚΑ), σύμφωνα με τους κανόνες και τα κριτήρια του Ευρωπαϊκού Συστήματος Λογαριασμών (ΕΣΟΛ). Υποτομέας της Κεντρικής Κυβέρνησης: περιλαμβάνει την Κεντρική Διοίκηση και τα νομικά πρόσωπα δημοσίου και ιδιωτικού δικαίου, καθώς και τις Ανεξάρτητες Διοικητικές Αρχές που έχουν νομική προσωπικότητα, εφόσον τα παραπάνω περιλαμβάνονται στο Μητρώο Φορέων Γενικής Κυβέρνησης, αλλά δεν ανήκουν στους υποτομείς των ΟΤΑ και των ΟΚΑ.

1.2 Στοιχεία δανείου

1.2.1 Ορισμός δανείου

Δάνειο: σύμβαση σύμφωνα με την οποία μεταβιβάζονται πράγματα κάποιας αξίας, συνήθως χρήματα ή χρηματόγραφα, με την υποχρέωση να επιστραφούν όμοια πράγματα της ίδιας ποσότητας και ποιότητας. Τα δάνεια διακρίνονται ανάλογα με το πρόσωπο του δανειζόμενου, με το σκοπό που επιδιώκουν, με την εγγύηση η οποία παρέχεται και ανάλογα με τον τρόπο πληρωμής τους. Ανάλογα με την ιδιότητα του δανειζόμενου, διακρίνονται σε δάνεια εθνικά, δημόσια, δημοτικά, κοινοτικά, ιδιωτικά και ανάλογα με τον τρόπο πληρωμής τους υπάρχουν δάνεια πάγια, χρεολυτικά κ.α. (νέα εγκυκλοπαιδεία,2006)

1.2.2 Τόκος, επιτόκιο, χρεολύσιο

Τόκος:είναι η αποζημίωση σε χρήματα που είναι υποχρεωμένος να δώσει ο οφειλέτης στο δανειστή για ορισμένη ποσότητα χρηματικού δανείου που πήρε για συγκεκριμένη χρονική περίοδο. (νέα εγκυκλοπαιδεία,2006)

Επιτόκιο: είναι το κόστος του χρήματος, δηλαδή η τιμή για τη χρήση συγκεκριμένου χρηματικού κεφαλαίου για συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Είναι ο τόκος που αποφέρει

ένα δανειακό κεφάλαιο για ορισμένη χρονική περίοδο. Το ύψος του επιτοκίου προσδιορίζεται κατά βάση από την προσφορά και ζήτηση δανειακών κεφαλαίων. Αν από το ονομαστικό επιτόκιο αφαιρεθεί η επίδραση των τιμών παίρνουμε το πραγματικό επιτόκιο.

Σταθερό επιτόκιο είναι αυτό που μένει αμετάβλητο με τη πάροδο του χρόνου, ενώ κυμαινόμενο είναι αυτό που αλλάζει περιοδικά.

Τοκοχρεολύσιο: είναι η καταβολή τόκων του δανείου μαζί με το κεφάλαιο, πληρώνεται ο τόκος και ένα μέρος του δανείου.

1.3 Πιστοληπτική ικανότητα

Πιστοληπτική ικανότητα: Είναι δείκτης που δείχνει την αξιοπιστία και τη φερεγγυότητα μιας χώρας να αποπληρώσει τα χρήματα που έχει δανειστεί. Όσο πιο χαμηλή είναι η πιστοληπτική ικανότητα τόσο πιο μεγάλος ο κίνδυνος αθέτησης των υποχρεώσεων που έχει. Παράγοντες που την επηρεάζουν είναι η ρευστότητα, οι υποχρεώσεις που έχει και γενικότερα η οικονομική κατάσταση της χώρας. Την αξιολόγηση αναλαμβάνουν οι αντίστοιχοι οίκοι αξιολόγησης με μεγαλύτερους τους Big Three, δηλαδή Moody's, Standard and Poor's και Fitch. Η αξιολόγηση ξεκινά με καλύτερο το AAA (Αριστη ικανότητα πληρωμής των τόκων και των κεφαλαίων) και καταλήγει στο D (αθέτηση πληρωμής τόκων και κεφαλαίων).

1.4 Διακρίσεις δανείων

Τα δάνεια διακρίνονται σε εσωτερικά και εξωτερικά.

1.4.1 Εσωτερικά

Εσωτερικά δάνεια είναι εκείνα που εκδίδει το κράτος και αποκτώνται από τους κατοίκους του. Χωρίζονται σε έντοκα γραμμάτια ελληνικού δημοσίου και ομόλογα.

Έντοκα γραμμάτια ελληνικού δημοσίου: είναι κρατικά χρεόγραφα βραχυχρόνιας διάρκειας. Εκδίδονται από τις κυβερνήσεις για την άμεση άντληση κεφαλαίων από το κοινό για μικρό χρονικό διάστημα. Στην Ελλάδα έχουν διάρκεια τριών, έξι ή δώδεκα μηνών. Τα χρεόγραφα εκδίδονται επώνυμα, έχουν ημερομηνία έκδοσης και λήξης, η τιμή τους ορίζεται χαμηλότερα από την ονομαστική τους αξία, είναι άυλοι τίτλοι και οι τόκοι που αποδίδουν φορολογούνται, δεν δίνουν τοκομερίδια, εξοφλούνται στη λήξη τους, μπορούν να μεταβιβαστούν αλλά δεν μπορούν να ανανεωθούν.

Ομόλογα: είναι μακροπρόθεσμα χρεόγραφα που εκδίδει το Δημόσιο ή ιδιωτικοί οργανισμοί για να αντλήσουν μεγάλα κεφάλαια. Ο εκδότης οφείλει σε συγκεκριμένες περιόδους να καταβάλει ένα ποσό μέχρι τη λήξη του χρεογράφου. Οι κυριότερες κατηγορίες ομολόγου είναι: ενυπόθηκα ομόλογα, ομόλογα χωρίς εξασφαλίσεις, ανακλητά ομόλογα (με καταβολή πριμ ανάκλησης), μετατρέψιμα ομόλογα και ομόλογα μηδενικού τοκομεριδίου.

1.4.2 Εξωτερικά

Εξωτερικά δάνεια: είναι τα δάνεια τα οποία λαμβάνει το δημόσιο από δανειστές που βρίσκονται εκτός της χώρας. Οι δανειστές είναι κυρίως τράπεζες αλλά μπορεί να είναι και ιδιώτες ή επιχειρήσεις.

1.5 Κρατικός προϋπολογισμός

Ο Κρατικός προϋπολογισμός αποτελεί νόμο με τον οποίο προσδιορίζονται τα έσοδα και τα έξοδα του κράτους στη διάρκεια ενός έτους. Είναι δεσμευτικός, λεπτομερής και διαρκεί ένα έτος. Περιλαμβάνει τον τακτικό προϋπολογισμό, τον προϋπολογισμό δημοσίων επενδύσεων, δηλαδή τα έσοδα από δανεισμό και εκμετάλλευση δημοσίων επενδύσεων και τις δαπάνες για δημόσιες επενδύσεις και τον προϋπολογισμό ΕΛΕΓΕΠ (εγγυήσεις Γεωργικών Προϊόντων) που περιλαμβάνει τα κονδύλια αγροτικού τομέα.

Ο κρατικός προϋπολογισμός έχει τρεις διαστάσεις. Τη λογιστική που αφορά την

οικονομική πορεία της χώρας, τη πολιτική που αφορά την εκτέλεση του πολιτικού προγράμματος της κυβέρνησης και τη νομική που ελέγχει την συνταγματική νομιμότητα με την ύπαρξη νόμων για κάθε δαπάνη.

Ο προϋπολογισμός χαρακτηρίζεται ισοσκελισμένος όταν τα έσοδα είναι ίσα με τα έξοδα, ελλειμματικός όταν τα έξοδα ξεπερνούν τα έσοδα και πλεονασματικός όταν τα έσοδα ξεπερνούν τα έξοδα.

1.6 ΑΕΠ

ΑΕΠ είναι το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν. Είναι η αγοραία αξία των τελικών αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται σε μια χώρα σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο.

Εκφράζεται ως: $Y=C+I+G+NX$

C: κατανάλωση, θεωρείται η δαπάνη των νοικοκυριών

I: επένδυση, οι δαπάνες αγοράς κεφαλαιακού εξοπλισμού, κτιρίων κτλ.

G: δημόσιες δαπάνες, της κυβέρνησης για δημόσια έργα, μισθούς κτλ.

NX: καθαρές εξαγωγές, εξαγωγές – εισαγωγές

1.7 Ευρωπαϊκά όργανα και προγράμματα

Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (European Financial Stabilisation Mechanism – EFSM) ένα από τα πρώτα όργανα που δημιούργησε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Άρχισε το Μάιο του 2010 για την αντιμετώπιση της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης. Αποτελεί πρόγραμμα χρηματοδότησης έκτακτης ανάγκης και βασίζεται σε αντληθέντα κεφάλαια από τις χρηματοπιστωτικές αγορές και χρησιμοποιεί ως

εγγύηση τον προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

ELA (Emergency Liquidity Assistance) είναι μηχανισμός που καταφεύγουν οι τράπεζες σε περίπτωση έλλειψης ρευστότητας με τη σύμφωνη γνώμη της Τράπεζας της Ελλάδος.

Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας – EFSF. Είναι ένα όργανο ειδικού σκοπού με στόχο τη διατήρηση της οικονομικής σταθερότητας στην Ευρώπη με την παροχή οικονομικής βοήθειας. Ο μηχανισμός μπορεί να εκδώσει ομόλογα και χρεόγραφα για να αυξήσει τα κεφάλαια που απαιτούνται για την παροχή δανείων, να προχωρήσει σε αναδιάρθρωση των κεφαλαίων των τραπεζών ή να αγοράσει κρατικά ομόλογα. Άρχισε τη λειτουργία του το 2010.

Διεθνές Νομισματικό Ταμείο – IMF. Διεθνείς οργανισμός ο οποίος επιβλέπει το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα παρακολουθώντας τις συναλλαγματικές ισοτιμίες και τα ισοζύγια πληρωμών. Ιδρύθηκε στις 27 Δεκεμβρίου του 1945. Σκοπός του είναι η προώθηση της διεθνούς νομισματικής συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών. Η βασική αποστολή του είναι να παρέχει τεχνική και οικονομική βοήθεια σε χώρες που βρίσκονται σε δύσκολη οικονομική κατάσταση.

Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα – ECB. Ιδρύθηκε το 1998. Στόχος της είναι να κρατήσει τη σταθερότητα της νομισματικής πολιτικής μέσα στην Ευρωζώνη. Πρόεδρος είναι ο Μάριο Ντράγκι. Σκοπός της η χάραξη και εφαρμογή της οικονομικής και νομισματικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Καθορίζει τα επιτόκια δανεισμού στις εμπορικές τράπεζες, διαχειρίζεται τα συναλλαγματικά αποθέματα της Ευρωζώνης, έχει την εποπτεία των χρηματοπιστωτικών αγορών και ιδρυμάτων, παρακολουθεί τις τάσεις των τιμών, εξουσιοδοτεί τις χώρες της Ευρωζώνης να εκδίδουν χαρτονομίσματα.

Μηχανισμός Σταθερότητας – ESM. Αποτελεί μόνιμο πρόγραμμα χρηματοδότησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τέθηκε σε εφαρμογή το 2013. Στο μηχανισμό η Ελλάδα πρόσφερε

το 2,82%, δηλαδή 19.716.900.000. Ο ESM μπορεί να δανείσει απευθείας στις κυβερνήσεις. Επίσης, μπορεί να αγοράσει χρέη τους, δηλαδή ομόλογα και να υποστηρίξει άμεσα τις τράπεζες. Η λήψη των αποφάσεων γίνεται ομόφωνα απο τα κράτη μετόχους.

Τρόικα: απαρτίζεται απο τρία θεσμικά όργανα. Την Κομισιόν δηλαδή την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Ο ρόλος της είναι η εποπτεία των χωρών με οικονομικά προβλήματα που λαμβάνουν χρηματοδοτικά δάνεια απο την Ευρωπαϊκή Ένωση και το ΔΝΤ. Για να λάβουν χρήματα οι χώρες πρέπει να εκπληρώσουν μέτρα και μεταρρυθμίσεις τα οποία έχουν καθοριστεί σε ένα είδος συμβολαίου, το οποίο ονομάζεται Μνημόνιο Συνεννόησης. Στην Ελλάδα ήρθε το 2010.

2. ΔΑΝΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑΣ

2.1 Δάνεια της ανεξαρτησίας

Οι Έλληνες κατάφεραν να δημιουργήσουν την πρώτη τους διοίκηση τον Μάρτιο του 1823 με απόφαση της εθνοσυνέλευσης του Άστρους. Πρωτεύον και κυρίαρχο όργανο αποφασίστηκε να είναι το Βουλευτικό το οποίο θα εκλέγει τα μέλη του δεύτερου οργάνου, του Εκτελεστικού. Πρόεδρος του Βουλευτικού επιλέχθηκε να είναι ο Ιωάννης Ορλάνδος και του Εκτελεστικού ο Πέτρος Μαυρομιχάλης.

Ο αγώνας των Ελλήνων συνεχιζόταν χάρη στις δημόσιες προσόδους, τη λαφυραγωγία των περιοχών που απελευθερώνονταν και στα χρήματα που έδιναν Έλληνες και φιλέλληνες. Στην εθνοσυνέλευση στο Άστρο είχε παρουσιαστεί ο πρώτος προϋπολογισμός με έσοδα 12.846.220 γρόσια και δαπάνες 38.616.000 γρόσια. Τα έσοδα προέρχονταν από εθνικές γαίες δηλαδή κτήματα που ανήκαν στους Οθωμανούς και πέρασαν στην κυριότητα του ελληνικού κράτους μετά την Επανάσταση του 1821, φόρους σε ελιές που αποτελούσαν το κύριο προϊόν της εποχής και δασμούς.

Παρακάτω παρουσιάζονται τα έσοδα του πρώτου προϋπολογισμού:

ΕΣΟΔΑ ΕΚ ΚΡΗΤΗΣ	7.383.620 γρόσια
ΕΣΟΔΑ ΝΗΣΩΝ	1.419.100 γρόσια
ΕΣΟΔΑ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	708.200 γρόσια
ΕΣΟΔΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	729.500 γρόσια
ΕΣΟΔΑ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	2.605.800 γρόσια
ΣΥΝΟΛΟ	12.846.220 γρόσια

Πίνακας 2.1 [Πρώτος προϋπολογισμός]

Στην Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου το 1822 αποφασίστηκε η φορολογική ισότητα μεταξύ των πολιτών. Επίσης, αποφασίστηκε τα κτήματα που έχουν περάσει στα χέρια του κράτους από τις απελευθερωμένες περιοχές να χωριστούν σε φθαρτά και άφθαρτα κτήματα. Φθαρτά αποτελούσαν οι μύλοι, τα κτίρια και τα καλλιεργήσιμα χωράφια. Αυτά η

εθνοσυνέλευση τα παραχώρησε στη κυβέρνηση μαζί με το δικαίωμα να τα πουλήσει. Ως άφθαρτα χαρακτηρίστηκαν οι ακαλλιέργητες εκτάσεις. Η κυβέρνηση πούλησε αρκετά απο τα φθαρτά κτήματα αλλά δεν εισέπραξε ποτέ το αντίτιμο της πώλησης.

Το 1822 αποφασίστηκε να πάρουν απο τους ναούς και τις μονές τα χρυσά σκεύη των οποίων η αξία έφτανε τα 140.000 γρόσια. Σημαντικά στα έσοδα του αγώνα βοήθησε η εξαγορά πλούσιων αιχμαλώτων τούρκων και των χαρεμιών τους. Αντίθετα τα λάφυρα τα έπαιρναν οι στρατιώτες ως μισθό, η χρησιμοποιούνταν απο τους ίδιους για την αγορά τροφίμων και στρατιωτικού εξοπλισμού. Την ίδια περίοδο λόγω της μείωσης των εισφορών απο τους Έλληνες, έγινε υποχρεωτική η εισφορά χρημάτων απο τους πολίτες με το όνομα «χρηματολογία».

Η Πελοποννησιακή Γερουσία με πρόεδρο τον Βρεσθένη Θεοδώρητο τον Ιανουάριο του 1822 επέβαλε αρχικά φορολόγηση ενός γροσίου ανα πολίτη, λόγω αδυναμίας πληρωμής απο κάποιους πολίτες άλλαξε τη φορολόγηση με βάση την περιουσία και τα έσοδα κάθε πολίτη. Συνολικά εισπράχθηκαν 1.066.000 γρόσια τα οποία όμως δεν ήταν αρκετά να καλύψουν ούτε τις ανάγκες του στόλου, που κάθε εξάμηνο υπολογίζονταν σε 1.180.100 γρόσια. Το 1823 επιβάλλει φόρο στα κτήματα χωρίς όμως τα προβλεπόμενα έσοδα. Η ανάγκη για δάνειο ήταν πλέον προφανής.

2.1.1 Δάνειο του 1824

Το 1823 τα έσοδα κάλυπταν μόνο το ένα τρίτο των εξόδων. Εσωτερικός δανεισμός δεν μπορούσε να γίνει καθώς οι εθνικές ομολογίες αγοράζονταν στο 15% με 17% της ονομαστικής τους αξίας.

Στις 2 Ιουνίου του 1823 η κυβέρνηση Κουντουριώτη - Μαυροκορδάτου παίρνει την απόφαση να στείλει τον Ιωάννη Ορλάνδο, τον Ανδρέα Ζαΐμη και τον Ανδρέα Λουριώτη στο Λονδίνο σε μια προσπάθεια σύναψης δανείου 4.000.000 ισπανικών ταλλήρων. Την

περίοδο αυτή όμως δεν υπήρχαν τα χρήματα για την αποστολή, και ο Λόρδος Βύρων αποφασίζει να δανείσει εκείνος τις 4.000 λίρες. Η αποστολή αναχώρησε τελικά στις 26 Ιανουαρίου του 1824 με τον Ιωάννη Ορλάνδο και τον Ανδρέα Λουριώτη.

Μετά απο προσπάθεια το ελληνικό κρατος κατάφερε τελικά το 1824 να πάρει το πρώτο απο τα δύο βρετανικά δάνεια, τα λεγόμενα “δάνεια της Ανεξαρτησίας”. Συγκεκριμένα, στις 21 Φεβρουαρίου του 1824 πραγματοποιείται η σύναψη δανείου ύψους 800.000 λιρών στερλινών την έκδοση του οποίου ανέλαβαν οι οίκοι Loughiman, O’ Brion και Ellice Co

Στο δάνειο υπήρχε τόκος 5%, προμήθεια 3%, ασφάλιστρα 1,5% και ως χρόνος αποπληρωμής ορίζονταν τα 36 χρόνια. Ως εγγύηση για το δάνειο μπήκαν όλα τα δημόσια κτήσματα και τα έσοδα. Το παραχωρούμενο δάνειο είχε οριστεί στο 59% του ονομαστικού δηλαδή 472.000 λίρες με παρακράτηση 80.000 λιρών ως προκαταβολή τόκων δύο ετών κάτι που θεωρείται παράλογο, 16.000 λίρες για χρεολύσια, 3.200 λίρες ως προμήθεια και δαπάνες, και 28.900 λίρες δόθηκαν για διακανονισμό, που επέβαλε την αγορά πολεμοφοδίων με πραγματική όμως αξία μόλις 11.900 λιρών

Το δάνειο είχε συμφωνηθεί να αποσταλλεί στη Ζάκυνθο στον Καίσαρα Λογοθέτη και τον Άγγλο έμπορο Βαρφ. Επειδή όμως το ελληνικό κοιτάτο φοβόταν πως το δάνειο δεν θα διατεθεί για το λόγο που είχε σταλεί αποφάσισε τα χρήματα να δοθούν στην κυβέρνηση μετά τη συναίνεση του Βύρωνα, του συνταγματάρχη Στάνχωπ και του Κουντουριώτη.

Οι δόσεις ορίστηκαν :

α' δόση 40.000 λίρες την 12.4.1824

β' δόση 40.000 λίρες την 2.6.1824

γ' δόση 50.000 λίρες την 16.9.1824

δ' δόση 50.000 λίρες την 8.10.1824

ε' δόση 50.000 λίρες την 10.12.1824

στ' δόση 50.000 λίρες την 24.01.1824

Η συμφωνία στο Λονδίνο προέβλεπε τις δόσεις:

α' δόση 10% την 2 Μαρτίου 1824

β' δόση 10% την 10 Απριλίου 1824

γ' δόση 10% την 15 Μαΐου 1824

δ' δόση 10% την 16 Ιουνίου 1824

ε' δόση 10% την 20 Ιουλίου 1824

στ' δόση 9% την 20 Αυγούστου 1824

(Γ. Ρωμαίος, 2012)

Ο θάνατος του Βύρωνα στις 7 Απριλίου 1824 είχε σαν αποτέλεσμα την καθυστέρηση παραλαβής του δανείου, απο το οποίο 11.900 λίρες ήρθαν με τη μορφή πολεμοφοδίων και 6.800 λίρες παρέμειναν στο Λονδίνο. Η πρώτη δόση του δανείου φτάνει στις 12 Απριλίου του ίδιου έτους και στο σύνολο η κυβέρνηση πήρε μόλις 299.000 λίρες.

$800.000 * 0,59 = 472.000$
-80.000
-16.000
-3.200
-11.900
-22.100
= 298.700

Πίνακας 2.2 [Παρακράτηση δανείου]

800.000 υπογεγραμμένο
- 40.000 τόκοι
- 24.000 προμήθεια
- 12.000 ασφάλιστρα
= 724.000

Πίνακας 2.3 [παρακράτηση τράπεζας]

2.1.2 Δάνειο του 1825

Στις 31 Ιουλίου 1824 το Βουλευτικό ψήφισε τη σύναψη δανείου 15 εκατομμυρίων ταλίων. Η κυβέρνηση αποφάσισε να στείλει τους Ορλάνδο, Λουριώτη και Ζαΐμη στη διαπραγμάτευση. Στις 12 Φεβρουαρίου 1825 ανακλήθηκε ο διορισμός του Ζαΐμη και τη θέση του πήρε ο Σπανιολάκης.

Στις 7 Φεβρουαρίου του 1825 επι κυβερνήσεως Κουντουριώτη υπογράφεται το δεύτερο ομολογιακό δάνειο της ανεξαρτησίας με ονομαστικό κεφάλαιο 2.000.000 λίρες. Το παραχωρούμενο δάνειο είχε οριστεί στο 55% του ονομαστικού δηλαδή 1.100.000 λίρες. Διαιρέθηκε σε 200.000 ομολογίες των 100 λιρών η κάθε μία και διαπραγματευόταν στο χρηματιστήριο του Λονδίνου. Όταν τα οικονομικά της χώρας πήγαιναν καλά η τιμή της ανέβαινε.

Το δάνειο αυτό το διαχειρίστηκαν οι Άγγλοι τραπεζίτες κυρίως οι Ρικάρδοι, Ellice, Hobhouse και Burdett και τα μέλη του Φιλελληνικού κοιτάτου. Στο Λονδίνο υπήρχαν επίσης, 18.100 λίρες υπόλοιπο απο το πρώτο δάνειο, 2.200 λίρες απο έρανο των Ελλήνων στην Καλκούτα των Ινδιών και 30.500 λίρες απο τους τόκους εξαγορασθέντων ομολογιών των δύο δανείων. Συνολικά 1.150.800 λίρες. Από το νέο ποσό υπήρχε παρακράτηση 496.220 λίρες, για τόκους 2 ετών και χρεολύσιο ενός έτους 220.000, η προμήθεια των αδελφών Ρικάρδων ήταν 64.000, και 212.200 λίρες για εξαγορά ομολογιών. Για στρατιωτικό υλικό και πλοία δόθηκαν 392.600 λίρες, και για δαπάνες πληρεξουσίων 28.880 λίρες.

Στην Ελλάδα έφτασαν μόλις 232.558 λίρες. Την ίδια περίοδο διορίζεται ναύαρχος όλου του στόλου ο Κόχραν, με αμοιβή 37.000 λίρες. Ο ίδιος ανέλαβε την παρακολούθηση της κατασκευής 6 ατμόπλοιων απο τα οποία έφτασαν το Καρτερία το 1826 σε κακή κατάσταση και με καθυστέρηση μηνών, η Επιχείρηση το 1827 της οποίας τα καζάνια έσκασαν στο πρώτο ταξίδι και το 1828 ο Ερμής με χαλασμένη μηχανή, ενώ τα υπόλοιπα καταστράφηκαν στον Τάμεση.

Επίσης, 155.000 λίρες πλήρωσαν αρχικά για 2 φρεγάτες απο τις οποίες μόνο μία η Ελλάς έφτασε μετά απο πληρωμή συνολικού ποσού 750.000 δολαρίων, δηλαδή διπλάσια τιμή απο αυτή που είχε συμφωνηθεί και για τις δύο φρεγάτες. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα στην ελληνική κυβέρνηση να φτάσει τελικά το ποσό των 175.000 λιρών.

1.150.800
-496.220
-392.600
-28.880
<i>Σύνολο 233.100</i>

Πίνακας 2.4 [αναλυση δανείου 1825]

2.2 Περίοδος 1827- 1830

Το 1827 η πληρωμή των τόκων των δανείων της ανεξαρτησίας άρχισε να δυσκολεύει την κυβέρνηση, και ο Ιωάννης Καποδίστριας προσπάθησε να πάρει νέο δάνειο για την αποπληρωμή τους, χωρίς αποτέλεσμα. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να κηρύξει το ίδιο έτος παύση πληρωμών των δανείων.

Η κυβέρνηση άρχισε να αμφισβητεί την υποχρέωση της εξόφλησης των δανείων. Τελικά στις 26 Ιουλίου του 1829 αναγνωρίστηκαν επίσημα τα δάνεια της Ανεξαρτησίας

και άρχισαν διαπραγματεύσεις με τους δανειστές για συμβιβασμό που αφορούσε τη μείωση του χρέους και την επιμήκυνσή του.

Οι διαπραγματεύσεις συνεχίστηκαν και την περίοδο βασιλείας του Όθωνα και αυτό επέφερε τον αποκλεισμό της Ελλάδας από τα χρηματιστήρια μέχρι το 1880 όπου τελικά βρέθηκε λύση με μείωση των δανείων από 2.800.000 λίρες σε 1.200.000 με επιτόκιο 5%. Επίσης προέβλεπε έκδοση νέων ομολόγων:

Αντί 100 λιρών παλαιών ερυθρών ομολογιών λίρες 31,12 νέες ομολογίες

Αντί 100 λιρών παλαιών κυανών λιρών 30,10 νέες ομολογίες

Αντί 100 λιρών παλαιών τοκομεριδίων λίρες 11,12 νέες ομολογίες

(Γ. Ρωμαίος, 2012)

Το δάνειο θα εξοφλούνταν σε 30 χρόνια με ετήσιο χρεολύσιο 15.000 λίρες. Με το άρθρο 16 η κυβέρνηση υποθηκεύει τις εισπράξεις από το χαρτόσημο αξίας 6.000.000 δρχ και τις εισπράξεις του τελωνείου Κεφαλλονιάς αξίας 1.200.000 δρχ.

Το 1827 οι Μεγάλες Δυνάμεις μέσα από την Συνθήκη του Λονδίνου προτείνουν ειρήνευση στην Ελλάδα και παραχώρηση ανεξαρτησίας την οποία αρνείται ο Μαχμούτ Β'.

Το 1829 η κυβέρνηση προτείνει να αρχίσει ξανά να πληρώνει τα δυο βρετανικά δάνεια με την προϋπόθεση μείωσης του χρέους. Η πρόταση απορρίφθηκε και έγινε απαιτητή η καταβολή του 100% της ονομαστικής αξίας. Μέχρι το 1830 ο Καποδίστριας αναζητούσε νέο δάνειο λόγω αδυναμίας εξυπηρέτησης των υπαρχόντων δανείων.

Στις 3 Φεβρουαρίου του 1830 υπογράφεται από τη Γαλλία, την Αγγλία και τη Ρωσία το πρωτόκολλο του Λονδίνου ή αλλιώς πρωτόκολλο ανεξαρτησίας του Ελληνικού κράτους. Αποτελεί την πρώτη επίσημη αναγνώριση της Ελλάδας ως κυρίαρχο και ανεξάρτητο κράτος.

Πρώτος κυβερνήτης της Ελλάδας με βάση τη συνέλευση της Τροιζήνας ανακηρύχθηκε ο Καποδίστριας, ο οποίος το 1831 δολοφονείται.

Στη Διάσκεψη του Λονδίνου το 1832, ο υπουργός εξωτερικών της Μεγάλης Βρετανίας Πάλμερστον μαζί με τις Μεγάλες Δυνάμεις αποφάσισαν ότι πολίτευμα θα ήταν η μοναρχία. Έτσι οι δυνάμεις αποφάσισαν αρχικά ομόφωνα τον πρίγκιπα Λεοπόλδο του Σάξεν – Κόμπουργκ και Γκότα, για τη θέση του μονάρχη αλλά εκείνος αρνήθηκε την πρόταση. Τελικά, μονάρχης ανακηρύχθηκε ο 17χρονος πρίγκιπας Όθωνας της Βαυαρίας.

2.3 Περίοδος Καποδίστρια

Ο Καποδίστριας ως πρώτος κυβερνήτης το 1828 εφάρμοσε μια πολιτική με την οποία δεν επέβαλε νέους φόρους αλλά φορολογική ισότητα. Ακολούθησε πιστά το δόγμα των Ρωμαίων ότι η οικονομία είναι ο μέγιστος φόρος.

Άρχισε από την ίδια την κυβέρνηση καταργώντας και τα 7 υπουργεία που υπήρχαν, απολύοντας και τους 185 αρχιγραμματείς και στη θέση τους προσέλαβε έναν γενικό γραμματέα επικρατείας και έντεκα υπαλλήλους.

Επίσης, αντικατέστησε το Βουλευτικό με το Πανελλήνιον, ένα γνωμοδοτικό σώμα που ιδρύθηκε στις 23 Απριλίου 1828. Αποτελούνταν από τρία μέρη με αντικείμενα το ένα οικονομικό, το άλλο Διοίκηση των Εσωτερικών και την οπλισμένη δύναμη ξηράς και θαλάσσης.

Ίδρυσε το Εθνικό Νομισματοκοπείο και καθιέρωσε το φοίνικα ως εθνικό νόμισμα της χώρας σε αντικατάσταση του τουρκικού γροσίου. Δημιουργήθηκαν επίσης έξι νέα υπουργεία σε αντικατάσταση των παλαιών. Τα υπουργεία ήταν Εσωτερικών, Εξωτερικών και εμπορικού ναυτικού, Οικονομίας και εμπορίου, Δικαιοσύνης, Δημοσίου Παιδείας και

Εκκλησιαστικών πραγμάτων και Στρατιωτικών και Πολεμικού Ναυτικού φροντιστηρίου.

Λόγω της συνεχόμενης αύξησης των δαπανών για το στρατό, την παιδεία, τα έργα και τους πρόσφυγες, απευθύνθηκε στις προστάτιδες δυνάμεις για τη σύναψη δανείου. Οι προστάτιδες δυνάμεις αρκέστηκαν χωρίς να αρνηθούν το δάνειο, σε απλές χορηγίες.

2.4 Περίοδος Όθωνα

Το δάνειο που είχε ζητήσει ο Καποδίστριας εγκρίθηκε τελικά απο το Συνέδριο του Λονδίνου το Φεβρουάριο του 1830 και είχε σκοπό την κάλυψη εξόδων του στρατού. Ο Λεοπόλδος ζήτησε να αλλάξει ο σκοπός του δανείου για τις γενικότερες ανάγκες του κράτους. Οι δυνάμεις αποδέχθηκαν το αίτημα του και με πρωτόκολλο στις 7 Μαΐου 1830 το επικύρωσαν.

Τελικά, στο θρόνο ανέβηκε ο πρίγκιπας Όθωνας στις 13 Φεβρουαρίου του 1832. Το δάνειο θα παραχωρούνταν σε τρεις ισόποσες δόσεις και η Ελλάδα θα πλήρωνε τους τόκους απο τα δικά της έσοδα. Σύμφωνα, με το άρθρο 12 η κυβέρνηση οφείλει να εξοφλεί πριν απο οποιαδήποτε άλλη δαπάνη τους τόκους και τα τοκοχρεολύσια.

Το δάνειο υπογράφηκε τελικά το Μάϊο του 1833 στο Παρίσι με τους αδελφούς Ρότσιλντ. Χρόνος αποπληρωμής ορίστηκαν τα 36 χρόνια, με τόκο 5% και χρεολύσιο 1%. Οι τραπεζίτες αγόρασαν το δάνειο στο 94% της αξίας του με προμήθεια 2%. Στην εκταμίευση της τρίτης δόσης επενέβει η Ρωσία ζητώντας το ποσό να δεσμευτεί για τόκους και χρεολύσια. Τελικά με παρέμβαση του βρετανού πρωθυπουργού Πάλμερστον υποχώρησε.

Η εξυπηρέτηση του δανείου γινόταν με τα έσοδα απο τη φορολογία της αγροτικής παραγωγής, μέχρι το Μάιο του 1843 με την αναστολή πληρωμής τόκων και χρεολυσίων

λόγω της εξέγερσης της 3ης Σεπτεμβρίου που διεκδικήθηκε σύνταγμα.

Τον Ιανουάριο του 1835 ο Λουδοβίκος της Βαυαρίας πατέρας του Όθωνα προσφέρει δάνειο ενός εκατομμυρίου φράγκων με τόκο 4%. Στη συνέχεια προσφέρει άλλα δύο δάνεια του ενός εκατομμυρίου φράγκων το Μάρτιο του 1836 και ενός εκατομμυρίου φιορινιών το Δεκέμβριο του ίδιου έτους. Το Μάρτιο του 1838 υπογράφηκε σύμβαση με την υποχρέωση εξόφλησης εντός του έτους του πρώτου δανείου και καταβολή 500.000 φράγκων το 1839 για τα άλλα δύο, και απο ένα εκατομμύριο τα επόμενα χρόνια μέχρι την αποπληρωμή.

Το 1841 η κυβέρνηση είχε καταβάλει το ποσό των 1.250.00 φράγκων. Επίσης, ζήτησε και έλαβε τελική εξόφληση του συνολικού δανείου των 2.917.711 φράγκων το 1847. Κατέβαλε την νέα πρώτη δόση των 250.000 φράγκων το Νοέμβριο του 1842.

Το 1843 αμφισβητήθηκε στη Βουλή η εγκυρότητα του δανείου, γιατί δεν είχε δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Τότε ο καγκελάριος Μπίσμαρκ απαίτησε την αναγνώριση και εξόφληση του δανείου. Τελικά, μετα απο διαπραγμάτευση συμφωνήθηκε η καταβολή στον πρίγκιπα Φερδινάνδο της Βαυαρίας 2.600.000 φράγκων και το κλείσιμο των βαυαρικών δανείων.

Απο τις 63.924.559 δρχ που ήταν η ονομαστική αξία του δανείου του Όθωνα αφαιρέθηκαν 6 % με βάση τη συμφωνία δηλαδή 3.835.473 δρχ., προεξόφληση 3,37% του κεφαλαίου στους δανειστες για την πληρωμή μετρητοίς 1.186.288, μεσιτεία 2% και άλλα έξοδα 1.964.252 δρχ. Συνολικά αφαιρέθηκαν 6.986.013 δρχ. Απο τις 56.924.546 δρχ μέχρι το 1943 δόθηκαν για τόκους και χρεολύσια 33.080.795 δρχ. Επίσης δόθηκαν στην Τουρκία 12.531.174 δρχ για την εξαγορά της Φθιώτιδας και 2.238.559 δρχ δόθηκαν σε πιστωτές του Βασιλείου.

Το 1842 ο προϋπολογισμός έκλεισε με έλλειμμα 3.000.000 δρχ που οδήγησε σε στάση πληρωμών. Ένας απο τους λόγους δημιουργίας του ελλείμματος ήταν οι δαπάνες του

στρατού που συνόδευε τον Όθωνα και κόστισε για τον ένα χρόνο παραμονής του 4.748.000 δρχ. Λόγω της στάσης πληρωμών επενέβει το συνέδριο του Λονδίνου και επέβαλε ετήσια μείωση δαπανών κατά 3.742.000 δρχ και παραχώρηση των εισπράξεων του τελωνείου της Σύρου για την εξυπηρέτηση του δανείου με τη σύμφωνη γνώμη του Όθωνα. Όμως το 1843 ξέσπασε η συνταγματική επανάσταση με αποτέλεσμα την αναστολή πληρωμής του δανείου.

Το 1847 ο τραπεζίτης Εϋνάρδος χορήγησε δάνειο ύψους 500.000 φράγκων στο κράτος, τα οποία πήραν οι Άγγλοι. Στις 17 Δεκεμβρίου ο υπουργός οικονομικών Κορφιοτάκης ανακοινώνει στη Βουλή την αδυναμία αποπληρωμής των δανείων. Ο πρωθυπουργός Κωλέττης και ο υπουργός εξωτερικών Γλαράκης προτείνουν διακανονισμό που περιλαμβάνει πώληση εθνικών γαιών και τακτική καταβολή μικρότερων δόσεων. Απορρίπτεται από τους βρετανούς λόγω του άρθρου 12 της συνθήκης του 1832.

Το κράτος αδυνατεί να πληρώσει τους δανειστές και το 1853 αποβιβάζονται στο λιμάνι του Πειραιά Άγγλοι και Γάλλοι πεζοναύτες με απαίτηση την αποπληρωμή του χρέους στις Μεγάλες Δυνάμεις.

Το 1856 οι προστάτιδες δυνάμεις στέλνουν τριμελή επιτροπή να εξετάσει τα οικονομικά της χώρας. Η επιτροπή επιβάλλει ελάχιστη συνεισφορά 900.000 φράγκων και δέσμευση του ενός τρίτου των εσόδων του τελωνείου Σύρου.

Απο το 1844 έως το 1860 δεν υπήρξε μεγάλος δανεισμός ούτε και μεγάλα ελλείμματα και αυτό γιατί ο εξωτερικός και ο εσωτερικός δανεισμός είχαν αποκλειστεί μετά τη χρεοκοπία. Αντίθετα, η περίοδος 1861 - 1878 χαρακτηρίζεται από μεγάλα ελλείμματα που μέχρι το 1867 έφτασαν τις 60.000.000 δρχ.

Η κυβέρνηση αποφάσισε την πώληση 1.000 μετοχών της Εθνικής Τράπεζας προς 2.000 δρχ η κάθε μία ενώ η πραγματική τιμή της έφτανε τις 40.000 δρχ. Επίσης, πούλησε κτίρια,

αμπελώνες και ελαιώνες εισπράτοντας 13 εκατομμύρια δραχμές. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ο αμπελώνας της Άμφισσας που πουλήθηκε έναντι 2.500.000 δρχ.

Το 1879 ο καγκελάριος Βίσμαρκ απείλησε να μπλοκάρει την προσάρτηση της Θεσσαλίας αν δεν εξοφλούνταν άμεσα οι Βαυαροί. Αυτό οδήγησε στην εύρεση νέων δανείων.

Απο το 1879 έως το 1893 που έγινε η χρεοκοπία η χώρα είχε συνάψει επτά εξωτερικά δάνεια αξίας 630.000.000 δρχ.

ΕΤΟΣ	ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ	ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΪΟΝ	ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΙ ΤΟΚΟΙ
1879	60.000.000	44.000.000	8,18%
1880	120.000.000	89.500.000	6,70%
1884	100.000.000	69.786.000	7,15%
1887	135.000.000	90.900.000	5,95%
1887	30.000.000	20.436.000	5,87%
1889	125.000.000	91.000.000	5,50%
1890	60.000.000	53.000.000	5,66%
ΣΥΝΟΛΟ	630.000.000 ΔΡΧ	458.622.000 ΔΡΧ	

Πίνακας 2.5[Δάνεια 1879-1890]

Απο το δάνειο του 1889 αφαιρέθηκε το ποσό των 55.000.000 δρχ για να εξοφληθούν οι ομολογίες του 1879 και άλλα 25.000.000 για δαπάνες έκδοσης και μεσιτικά. Απο τα επτά δάνεια τα δάνεια του 1890 και 1884 δόθηκαν για έργα, τα υπόλοιπα δόθηκαν στο στρατό, το ναυτικό και για παλαιά δάνεια. Το 1881 τα εσωτερικά δάνεια και η εξυπηρέτηση των παλιών δανείων βάρυναν τον προϋπολογισμό με 20.500.000 δρχ. Δηλαδή το 49,15% και έλλειμμα 11.000.000 δρχ.

2.5 Πρωθυπουργία Τρικούπη

Ο Χαρίλαος Τρικούπης χρησιμοποίησε τα δάνεια για έργα υποδομής, όπως η διώρυγα της Κορίνθου, η κατασκευή 907 χιλιομέτρων σιδηροδρομικών γραμμών και 1.446 χιλιόμετρα δρόμων. Με αυτά τα έργα αυξήθηκαν οι επενδύσεις και οι εξαγωγές της χώρας. Το 1880 κατάφερε να εισπράξει το ποσό των 43.000.000 δρχ που θεωρούνταν πολύ μεγάλο για την εποχή. Για να εξυπηρετεί τα δάνεια όμως επέβαλε νέους έμμεσους φόρους χωρίς να αλλάξει τους άμεσους φόρους. Επίσης, αύξησε κατά 10% τα τελωνειακά τέλη και τις φορολογίες των αροτριών των ζώων. Το 1883 επέβαλε νέους φόρους στα οινοπνεύματα, στον οίνο, τον καπνό, τα τσιγαρόχαρτα και το ζύθο και αύξησε τους υπάρχοντες κατά 12%. Το 1884 εισήγαγε το μονοπώλιο στο πετρέλαιο, τα παιγνιόχαρτα και τα σπύρτα. Με την επιβολή των φόρων η κατα κεφαλήν επιβάρυνση από τις 18 δρχ έφτασε τις 29 δρχ. Οι φόροι επιβάλονταν πάντα στους απλούς πολίτες χωρίς ποτέ να φορολογήσει τα μεγάλα κεφάλαια. Τελικά, οι φόροι δεν απέδωσαν και εφαρμόστηκε η “δημιουργική λογιστική”. Δημιουργική λογιστική ονομάζεται η χρήση παραπλανητικών μεθόδων στη λογιστική η οποία όμως δεν είναι παράνομη. Στην περίπτωση του Τρικούπη στους προϋπολογισμούς αναγράφονταν τα υπό είσπραξη έσοδα από φόρους και μικρότερες δαπάνες.

Στα τέλη του 1870 άρχισε να αναπτύσσεται η ελληνική βιομηχανία, κυρίως αλευρόμυλους και νηματουργεία που σύντομα σταμάτησαν λόγω έλλειψης κεφαλαίων. Σημαντικές αλλαγές επήλθαν και μετά το 1870 στον τραπεζικό τομέα. Με την ένωση των επτανήσων προστέθηκε στην Εθνική Τράπεζα η Ιονική Τράπεζα. Το 1873 ιδρύεται η Τράπεζα Βιομηχανικής Πίστεως με κεφάλαιο 25.000.000 δρχ, το 1876 ιδρύεται η Γενική Πιστωτική Τράπεζα με κεφάλαιο 14.000.000 δρχ και το 1881 η Τράπεζα Ηπειροθεσσαλίας με κεφάλαιο 20.000.000 δρχ. Από το 1873 μεγαλοεπιχειρηματίες Έλληνες της Κωνσταντινούπολης, της Οδησού και της Μασσαλίας μετέφεραν τις επιχειρήσεις τους στην Ελλάδα. Το 1876 ιδρύθηκε το Χρηματιστήριο Αθηνών.

Ο Τριπούπης ακολούθησε το αγγλικό μοντέλο με ενίσχυση του κοινοβουλευτισμού, εκσυγχρονισμό του κράτους, οικονομική ανάπτυξη με υποστήριξη των επιχειρηματιών και των επενδύσεων από ομογενείς και ξένους επενδυτές.

Το 1885 ο Δηλιγιάννης παρέλαβε μαζί με την εξουσία και έλλειμμα 30 εκατομμυρίων και για τη μείωσή του ήταν απαραίτητη η περιστολή των δαπανών και η επιβολή νέων φόρων. Κατάργησε κάποιους έμμεσους και επέβαλε άλλους άμεσους επι των κληρονομιών και των ανωνύμων εταιρειών. Επίσης, κατάργησε το νόμο Τρικούπη με αποτέλεσμα οι ανείσπρακτοι φόροι να φτάσουν σε ποσοστό 60%. Επίσης, λόγω του αποκλεισμού των λιμανιών από τις Ευρωπαϊκές δυνάμεις (για την αποφυγή πολέμου με την Τουρκία) να αυξήσει τους τελωνειακούς δασμούς στα ζώα, τον καφέ και τη ζάχαρη, και τους έμμεσους φόρους στο πετρέλαιο και στα παιγνιόχαρτα.

Επιπλέον, διπλασίασε τους άμεσους φόρους στις οικοδομές, στα επιτηδεύματα και στις ανώνυμες εταιρείες. Επέβαλε μείωση των μισθών κατά 20% σε μισθούς άνω των 400 δρχ και 15% σε μισθούς άνω των 300 δρχ. Στις 21 Δεκεμβρίου ψηφίστηκε νόμος για τη σύναψη εξωτερικού δανείου σε χρυσό 100 εκατομμυρίων δραχμών.

Το Σεπτέμβριο του 1885 επανέφερε την αναγκαστική κυκλοφορία της δραχμής και άρχισε η βιομηχανία έκδοσης τραπεζογραμματίων. Η κυκλοφορία από 68.000.000 δρχ τον Αύγουστο του 1885 έφτασε τα 160.000.000 δρχ το 1886 την ίδια στιγμή που μειώνονταν τα αποθέματα χρυσού. Το ήμισυ των εσόδων 35.485.954 δρχ αφορούσε την εξυπηρέτηση του δημοσίου χρέους.

ΕΤΗ	ΤΑΚΤΙΚΑ ΕΣΟΔΑ	ΤΑΚΤΙΚΑ ΕΞΟΔΑ	ΕΛΛΕΙΜΜΑ ΤΑΚΤΙΚΟΝ
1885	61.110.133	85.381.854	24.271.721
1886	63.103.471	89.129.727	26.026.255

Πίνακας 2.6[παρουσίαση εσόδων – εξόδων 1885-86]

Ο Δελιγιάννης οραματίζονταν μια καθαρά αγροτική χώρα, το σχέδιο του απέτυχε και παραιτήθηκε το 1886. Την διακυβέρνηση αναλαμβάνει και πάλι ο Τρικούπης.

Ο Τρικούπης συνέχισε τον εκσυγχρονιστικό του έργο. Ίδρυσε γεωργικές σχολές, υπηρεσία Δημοσίων Έργων, ταχυδρομεία και τηλεγραφεία. Ολοκληρώθηκε η διάνοιξη του Ισθμού της Κορίνθου και η διαπλάτυνση του πορθμού του Ευρίπου. Στις ένοπλες δυνάμεις συνεχίστηκε ο εκσυγχρονισμός και παραγγέλθηκαν τα τρία πρώτα θωρηκτά (Υδρα, Σπέτσες και Ψαρά)

Υπήρξε αύξηση των εξαγωγών κυρίως της σταφίδας. Επιπλέον, υπήρξε μείωση των αγγλικών δασμών με αντίστοιχη μείωση των ελληνικών. Η Ελλάδα οφελήθηκε από αυτό κατά 6.500.000 χρυσά φράγκα.

Το 1891 ο Δηλιγιάννης ανέλαβε το υπουργείο Οικονομικών. Την ίδια στιγμή ο χρυσός της χώρας διοχετευόταν στο εξωτερικό για πληρωμή των δανειακών υποχρεώσεων και τα ελληνικά χρεόγραφα όπως και η δραχμή συνεχώς υποτιμούνταν. Από το 1882 μέχρι το 1893 το κατά κεφαλήν χρέος είχε ανέλθει από 163 δρχ σε 363 δρχ.

Τα χρέη ήταν δυσβάστακτα κυρίως γιατί είχαν συναφθεί με σχετικά υψηλό επιτόκιο 4% - 6% την ίδια στιγμή που οι Ευρωπαϊκές χώρες δανείζονταν με 3% - 4%. Όλα τα δάνεια εκδόθηκαν σε τιμές πολύ κάτω του αρτίου κατά μέσο όρο 72% του ονομαστικού κεφαλαίου. Από τα επτά δάνεια συνολικού ονομαστικού ποσού 630.000.000 δρχ εισπράχθηκαν μόνο 459.000.000 δρχ με συνέπεια τα πραγματικά επιτόκια να κυμαίνονται από 5,5% έως 8,2%. Ο Τρικούπης αντλεί νέα δάνεια από τις τρεις ελληνικές τράπεζες για να εξοφλήσει τις ληξιπρόθεσμες οφειλές με επιτόκια 7% - 8%, υψηλότερα των εξωτερικών δανείων.

Η συνεχής υποτίμηση της δραχμής είχε ως συνέπεια την κατάρρευση του εξωτερικού εμπορίου, τη διακοπή της εισροής ξένων κεφαλαίων, ενώ οι δόσεις του εξωτερικού δανείου κόστιζαν ακριβότερα σε δραχμές.

Η δραχμή παραμένει από τον Ιούνιο του 1877 λόγω των μεγάλων δημοσιονομικών

ελλειμμάτων σε καθεστώς αναγκαστικής κυκλοφορίας. Τον Ιανουάριο του 1885 η κυβέρνηση προσπάθησε να εντάξει τη δραχμή στον Χρυσό Κανόνα και απέτυχε. Το Σεπτέμβριο του 1885 επανήλθε η αναγκαστική κυκλοφορία μέχρι το Μάρτιο του 1910 όταν η δραχμή μπήκε τελικά στον Κανόνα Χρυσού. Μετά το 1896 άρχισε η βραδεία αποκατάσταση της δραχμής στην αρχική ισοτιμία απέναντι στο χρυσό και ολοκληρώθηκε το 1909.

Απο το 1887 το μεγαλύτερο μέρος των νέων δανείων περίπου το 70%, παρέμενε στους δανειστές για την εξυπηρέτηση των παλαιών δανείων η οποία έφτανε ετησίως τις 35.000.000 δραχμές.

Την περίοδο 1882 με 1884 ξεσπά η μεγάλη ύφεση. Για την Ελλάδα οι συνέπειες είναι μεγάλη πτώση των εξαγωγών και μείωση του εισαγόμενου συναλλάγματος. Για την αντιμετώπιση του προβλήματος ο Τρικούπης εφαρμόζει αυστηρό δασμολογικό σύστημα. Στον πρώτο χρόνο εφαρμογής αποδίδει διπλάσια έσοδα απο εκείνα του 1875 παρά τη μείωση των εισαγωγών κατά 30%

Το 1890 οι έμμεσοι φόροι έφεραν στα ταμεία του κράτους διπλάσια κέρδη απο τους άμεσους. Η πολιτική του στόχευε στον περιορισμό της κατανάλωσης, και την βελτίωση του ισοζυγίου εξωτερικών πληρωμών και του δημόσιου χρέους.

ΕΤΟΣ	ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ (χρυσά φράγκα)	ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ	ΕΠΙΤΟΚΙΟ
1879	60.000.000	44.000.000	8,18%
1880	120.000.000	89.500.000	6,70%
1884	100.000.000	69.786.000	7,15%
1887	135.000.000	90.900.000	5,95%
1887	30.000.000	20.436.000	5,87%
1889	125.000.000	91.000.000	5,50%
1890	60.000.000	53.000.000	5,66%

Πίνακας 2.7 [Δάνεια 1879-1890]

Παρά τη προσπάθεια τα έσοδα μόλις υπερέβαιναν τα 90.000.000 δρχ. Την ίδια στιγμή που η εξυπηρέτηση του δημοσίου χρέους απαιτούσε το 50% των εσόδων. Η εξασφάλιση της πληρωμής των τοκομεριδίων του Ιουνίου του 1892 και των επόμενων λήξεων, έγινε με δάνειο 16.500.000 χρυσών φράγκων και μικρότερων δανείων από εγχώριες τράπεζες και έλληνες της Αλεξάνδρειας και κυρίως του Αβέρωφ. Επίσης, αύξησε τους άμεσους και έμμεσους φόρους και επέβαλε εκπαιδευτικά τέλη. Στις 22 Δεκεμβρίου 1892 θεσπίστηκε πως φόροι και κυρίως των εξαγωγών θα πληρώνονταν σε χρυσό με στόχο τη δημιουργία σταθερών εγγυήσεων.

Ο Τρικούπης ζήτησε από τον Άγγλο υπουργό Οικονομικών να αποστείλει στην Ελλάδα ειδικό για να εκτιμήσει τη δημοσιονομική κατάσταση της χώρας με την ελπίδα παροχής νέου δανείου. Το 1892 φτάνει στην Ελλάδα ο Εδουάρδος Λω. Οι Γάλλοι έστειλαν τότε τον Ρον και οι Αμερικανοί τον Πίρπον Μόργκαν.

Επειδή δεν κατάφερε να βρεί δάνειο την κυβέρνηση ανέλαβε στις 3 Μαΐου 1893 ο Σωτήριος Σωτηρόπουλος μέχρι τον Οκτώβριο του 1893.

Η κυβέρνηση Σωτηρόπουλου σύναψε δάνειο με τον οίκο Χάμπρο του Λονδίνου ύψους 4.000.000 λιρών και στο οποίο κεφαλαιοποιούνταν οι οφειλόμενοι τόκοι. Αντί των τόκων προσφέρονται στους κατόχους των ξένων δανείων ομολογίες. Το δάνειο ήταν γνωστό ως funding και οι προσωρινές αποδείξεις ονομάζονταν scrip.

Την ίδια χρονιά οι εισαγωγές έφτασαν τα 120.000.000 φράγκα, ενώ οι εξαγωγές μόλις τα 82.000.000 φράγκα.

Στις 8 Νοεμβρίου άρχισε στη Βουλή η κατάθεση του νομοσχεδίου με το οποίο

ακυρωνόταν το δάνειο της κεφαλαιοποίησης. Το δάνειο τελικά ματαιώθηκε. Στις 1 Σεπτεμβρίου του 1893 ο Τρικούπης λόγω της απορρόφησης του 50 της εκατό των δημοσίων εσόδων για την πληρωμή τοκοχρεολυσίων, ομολόγησε την αδυναμία εκπλήρωσης των υποχρεώσεων προς τους δανειστές με τη φράση «Δυστυχώς, Κύριοι επτωχεύσαμεν».

Παρά την πτώχευση η Ελλάδα συνεχίζει να δανείζεται μέχρι τους Βαλκανικούς Πολέμους 376 εκατομμύρια γαλλικά φράγκα. Απο την χρονιά της πτώχευσης μέχρι το 1912 οι δαπάνες της χώρας για το χρέος και το στρατό έφταναν το 65% του κρατικού προϋπολογισμού.

Η νέα κυβέρνηση του Δηλιγιάννη ψήφισε νομοσχέδιο για τη σύσταση της Υπηρεσίας δημοσίου Χρέους, στο συμβούλιο της οποίας θα συμμετείχαν ο υπουργός Οικονομικών, ο πρόεδρος του Αρείου Πάγου, ο πρόεδρος του Ελεγκτικού Συνεδρίου και οι διευθυντές των τραπεζών της Εθνικής, της Ιονικής και της Ηπειροθεσσαλίας, με σκοπό την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης των δανειστών.

Οι ξένοι δανειστές δεν θεώρησαν πως το νομοσχέδιο θα τους εξασφάλιζε την αποπληρωμή του χρέους και οι διαπραγματεύσεις συνεχίστηκαν. Τον Οκτώβριο του 1896 αναλαμβάνει τη διοίκηση της Εθνικής Τράπεζας ο Στέφανος Στρέιτ. Ο Στρέιτ μπήκε στο χειρισμό της υπόθεσης του εξωτερικού χρέους και ζήτησε απο τους πιστωτές περιθώριο χρόνου για να φτιάξει το σχέδιο βάσει του οποίου θα γινόταν η διαπραγμάτευση. Στις διαπραγματεύσεις στο Παρίσι στις 18 Φεβρουαρίου του 1897 κατάφερε να πετύχει συμβιβασμό που προέβλεπε αρχικά οτι ο βασικός τόκος οριζόταν στο 40% του αρχικού για τα δάνεια των μονοπωλίων και της κεφαλαιοποίησης και στο 32% για τα υπόλοιπα. Δεύτερον, τα υπέγγυα έσοδα περιοριζόνταν στα μονοπώλια και τον καπνό, ενώ τα πλεονάσματά τους θα μοιράζονταν εξίσου στο ελληνικό κράτος και τους ξένους δανειστές. Τέλος, η διαχείριση των υπεγγύων εσόδων θα ανήκε στην Εταιρία των μονοπωλίων η οποία θα ήταν υπεύθυνη να αποστέλλει απευθείας στους δανειστές τις εισπράξεις. Όμως η ελληνική κυβέρνηση τον απέρριψε.

Η ήττα της Ελλάδας απέναντι στην Τουρκία την οδήγησε στην υπογραφή συνθήκης. Η συνθήκη ειρήνης με την Τουρκία περιείχε σκληρούς οικονομικούς όρους. Το άρθρο 2 προέβλεπε πως η Ελλάδα υποχρεούται να πληρώσει στην Τουρκία πολεμική αποζημίωση 4 εκατομμυρίων λιρών τουρκίας. Για τη διευκόλυνση της ταχείας καταβολής της αποζημίωσης θα έπρεπε να ληφθούν μέτρα ώστε τα αναγνωρισμένα δικαιώματα των παλαιών δανειστών και των κατόχων τίτλων του δημοσίου χρέους να μην υποστούν ζημιά. Για αυτό το λόγο δημιουργήθηκε επιτροπή στην Αθήνα, η οποία αποτελούνταν από έναν αντιπρόσωπο από τις Δυνάμεις. Η κυβέρνηση έπρεπε να ψηφίσει νόμο με την έγκριση των δυνάμεων που να ορίζει τις λειτουργίες της επιτροπής.

Με τον νόμο η είσπραξη και διάθεση των προσόδων για την αποζημίωση και τα άλλα δάνεια θα ήταν υπο τον απόλυτο έλεγχο της επιτροπής. Στα τέλη Οκτωβρίου του 1897 μετέβησαν στην Αθήνα αντιπρόσωποι των Ευρωπαϊκών χωρών που θα συμμετείχαν στην επιβολή του Ελέγχου, δηλαδή Αγγλία, Γαλλία, Ιταλία, Γερμανία, Ρωσία και Αυστρία) για να οριστικοποιήσουν τις λεπτομέρειες και τις τεχνικές του εκκρεμότητες. Από την πλευρά της Ελλάδας θα συμμετείχε στις διαπραγματεύσεις ο Στρέιτ υπουργός Οικονομικών της κυβέρνησης Ζαΐμη. Στα τέλη του Ιανουαρίου του 1898 υπήρξε συμβιβασμός και στις 19 Φεβρουαρίου ο Στρέιτ υπέβαλε στη Βουλή το νομοσχέδιο του Διεθνούς Οικονομικού Ελέγχου.

Στο νομοσχέδιο περιλαμβάνονταν μεταξύ άλλων ότι θα δίνονταν τα ακαθάριστα έσοδα των μονοπωλίων άλατος, πετρελαίου, πυρείων, παιγνιοχάρτων, σιγαροχάρτου και σμυρίδος της Νάξου που ετησίως υπολογίζεται σε 12.300.000 δρχ, των δικαιωμάτων επι του καπνού με ετήσια πρόσοδο 6.600.000 δρχ των τελών χαρτοσήμου με ετήσια πρόσοδο να υπολογίζεται σε 10.000.000 δρχ, των εισαγωγικών τελών του Τελωνείου Πειραιά με ετήσια πρόσοδο 10.700.000 δρχ. Η είσπραξη των τελών και εσόδων ανατέθηκε σε ελληνική εταιρεία που έδρευε στην Αθήνα υπο τον απόλυτο έλεγχο της Διεθνούς Επιτροπής. Τα εισπραττόμενα ποσά κατατίθενται εξ ολοκλήρου στο Ταμείο του Ελέγχου ή με εντολή της Διεθνούς Επιτροπής στην Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος σε ειδικό λογαριασμό της Επιτροπής.

Τα μέλη της Επιτροπής είχαν το δικαίωμα να μεταβαίνουν αυτοπροσώπως στα γραφεία εισπράξεως για να βεβαιώνονται για την εφαρμογή των διατάξεων των νόμων και κανονισμών. Είχαν το δικαίωμα να ζητήσουν για έλεγχο οποιοδήποτε βιβλίο, ή λογιστικό έγγραφο μπορούσε να αποδείξει κάποια παράνομη πράξη.

Ο Στρέιτ αναφέρθηκε στο δάνειο ύψους 151.300.000 φράγκων, το οποίο συμφωνήθηκε ανάμεσα στις Μεγάλες Δυνάμεις και την Ελλάδα. Η ψήφιση του νομοσχεδίου αποτελούσε προϋπόθεση για την παροχή του δανείου και για την εκκένωση της Θεσσαλίας απο τα στρατεύματα. Η Βουλή υπερψήφισε το νομοσχέδιο (νόμος ΒΦΙΘ/23-2-1898). Απο το δάνειο 93.900.000 φράγκα θα καταβλήθηκαν ως αποζημίωση στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, 31.400.000 φράγκα δόθηκαν για το δημόσιο χρέος, 22.500.000 φράγκα κάλυψαν το δημόσιο έλλειμμα του 1897 και τέλος 3.500.000 δόθηκαν για την έκδοση του δανείου.

Τα στελέχη του Διεθνούς Οικονομικού Ελέγχου έφτασαν στην Αθήνα στις αρχές Απριλίου. Η επιτροπή αποτελούνταν απο το Βρετανό Λο, τον Ρώσσο Τροϊάνσκι, τον Ιταλό Νομπίλλι, τον Γάλλο Μουροάρ, τον Γερμανό Βίνκλερ και τον Αυστριακό Οπεγχάιμερ. Στις συνεδριάσεις δεν είχε δικαίωμα παρουσίας ή συμμετοχής ο υπουργός Εξωτερικών.

Με τη λήξη του πολέμου, οι σύμμαχοι δίνουν στη χώρα για τη νομισματική επέκτασή της 850.000.000 δρχ. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα την αύξηση της νομισματικής κυκλοφορίας απο 159 εκατομμύρια δραχμές το 1911 σε 4.700.000.000 δραχμές το 1923.

Το Μάϊο του 1922 λαμβάνει δάνειο ύψους 1,6 δις ο Πρωτοπαπαδάκης με διχοτόμηση των κυκλοφορούντων τραπεζογραμματίων. Την ίδια περίοδο αποφασίζεται η υποτίμηση της δραχμής έναντι της αγγλικής λίρας, απο 24 σε 166 δραχμές

Το 1926 ο Πάγκαλος ζήτησε νέο δάνειο με μείωση της δραχμής κατά 33%. Το 1927 η οικουμενική κυβέρνηση του Καφαντάρη υιοθέτησε τον κανόνα συναλλάγματος – χρυσού,

συνδέοντας τη δραχμή με τη λίρα, με την προϋπόθεση απο την Κοινωνία των Εθνών την ίδρυση Κεντρικής Τράπεζας. Μέχρι εκείνη τη στιγμή τα καθήκοντα της Κεντρικής Τράπεζας εκτελούσε η Εθνική Τράπεζα. Η ίδρυσή της γίνεται το Μάιο του 1928.

2.6 Περίοδος Βενιζέλου

Το 1929 ξεκίνησε η οικονομική κρίση και το χρηματιστηριακό κραχ της Γουόλ Στρίτ. Τα πρώτα σημάδια της κρίσης φάνηκαν στην Ελλάδα με τη μείωση των εξαγωγών της. Το Σεπτέμβριο η βρετανική κυβέρνηση πήρε την απόφαση εγκατάλειψης του κανόνα του χρυσού με τον οποίο συνδεδεμένη ήταν η βρετανική λίρα. Η απόφαση αυτή είχε σαν αποτέλεσμα το κλείσιμο του χρηματιστηρίου της Αθήνας για μεγάλο διάστημα. Με το νόμο ν. 5322/28-9-1931 καταργείται η σύνδεση με την αγγλική λίρα με ισοτιμία 1 λίρα προς 375 δραχμές και συνδέθηκε με το δολλάριο με ισοτιμία ένα δολλάριο προς 77,05 δραχμές.

Το 1931 η κυβέρνηση λαμβάνει ακόμη ένα δάνειο ονομαστικής αξίας 4.600.000 λιρών με επιτόκιο 6% και πραγματικό κεφάλαιο 3.800.000 λίρες.

Η επιμονή στην πολιτική της σκληρής δραχμής έφεραν μέτρα όπως η επιβολή δασμών στις εισαγωγές ώστε να μειωθεί η εξαγωγή συναλλάγματος στο εξωτερικό. Οι τράπεζες απο την πλευρά τους είχαν έλλειψη στα συναλλαγματικά αποθέματα με αποτέλεσμα να αντιμετωπίζουν πρόβλημα ρευστότητας.. Οι εξαγωγές απο 125.000.000 δολλάρια ετησίως την περίοδο 1922 – 1930 μειώθηκαν σε 50.000.000 δολλάρια το 1932.

Για την αντιμετώπιση της κατάστασης η κυβέρνηση αύξησε τους εισαγωγικούς δασμούς. Αυτό είχε σαν θετικό αποτέλεσμα την εισροή στα ταμεία της 4 δις δραχμών στα τέλη του 1931.

Στην περιοδεία του το 1932 ο Βενιζέλος στο Λονδίνο συμφώνησε να μεταβεί σύντομα στην Αθήνα ο Όττο Νιμάγιερ, υψηλόβαθμος τραπεζικός αξιωματούχος, για να πραγματοποιήσει ενδελεχή έρευνα για την ελληνική οικονομία και να υποβάλλει την έκθεσή του στη Δημοσιονομική Επιτροπή της Κοινωνίας των Εθνών (ΚΤΕ). Στις 16 Φεβρουαρίου φτάνει τελικά στην Ελλάδα και παραμένει για δύο εβδομάδες.

Στην έκθεση που παραδίδει τονίζει τον ελλειμματικό προϋπολογισμό του 1931 και τα χαμηλά συναλλαγματικά διαθέσιμα της Τράπεζας της Ελλάδας που είχαν φτάσει το 32%. Την ίδια χρονική στιγμή στην Ελλάδα η ΤτΕ έδωσε στις τράπεζες το ποσό των 733.000.000 δραχμών σε μια προσπάθεια τόνωσης της ρευστότητάς τους που είχε κατακυλίσει στο 9,7%.

Τελικά η επιτροπή πρότεινε αύξηση της φορολογίας, το διορισμό ξένου εμπειρογνώμονα στο υπουργείο Οικονομικών και την περικοπή των δημοσίων δαπανών από τον προϋπολογισμό. Επίσης, απέρριψε την πιθανότητα δανείου.

Στις 16 Απριλίου ο Βενιζέλος ανακοίνωσε στη Γενεύη στο πλαίσιο του Συμβουλίου της Κοινωνίας των Εθνών την επίσημη στάση πληρωμών. Στις 21 Απριλίου παραιτείται ο Μαρής και νέος υπουργός Οικονομικών ορίζεται ο Κ. Βαρβαρέσσο.

Στις 26 Απριλίου ανακοινώθηκε στη Βουλή η εγκατάλειψη του χρυσού κανόνα. Στις 29 Απριλίου μετά από συνάντηση που είχε ο Βαρβαρέσσος με τον διευθυντή του προϋπολογισμού Εξαρχάκο στο Γενικό Λογιστήριο αποφασίστηκε να περικοπούν όλα τα έκτακτα επιδόματα προς τους δημοσίους υπαλλήλους, να περιοριστούν τα υπηρεσιακά συμβούλια και να ζητηθεί από όλα τα υπουργεία αναλυτικός πίνακας των εκτάκτων υπαλλήλων.

Στις 21 Μαΐου συνήλθε στη Βουλή το υπουργικό συμβούλιο υπό την προεδρία του Βενιζέλου. Στη συνεδρία της Βουλής ο Βενιζέλος ανακοίνωσε την παραίτηση της κυβέρνησής του. Στις 26 Μαΐου ορκίστηκε η κυβέρνηση Παπαναστασίου. Η κυβέρνηση

είχε διάρκεια ζωής 9 ημέρες έως τις 3 Ιουνίου. Δύο ημέρες αργότερα ο Βενιζέλος επανήλθε στην πρωθυπουργία. Στις 15 Ιουνίου ο Βενιζέλος έστειλε επιστολή σε όλους τους υπουργούς του με την οποία τους συμβούλευε να καταβάλουν κάθε προσπάθεια για όσο το δυνατόν μεγαλύτερες περικοπές στα υπουργεία τους και τα κονδύλια. Στο υπουργικό συμβούλιο της επόμενης ημέρας αποφασίστηκε η κατάργηση όλων των κρατικών αυτοκινήτων όλων των υπουργών, υφυπουργών και υψηλόβαθμων αξιωματούχων και αξιωματικών πλην του προέδρου της Δημοκρατίας, του πρωθυπουργού και του προέδρου της Βουλής και της Γερουσίας.

(Γ. Ρωμαίος,2012)

Επίσης, ψηφίστηκαν μέτρα που περιλαμβάνουν την απαγόρευση της ελεύθερης μετατροπής της δραχμής σε συνάλλαγμα ή χρυσό, την επίσημη αναστολή των τόκων όλων των δανείων και η αύξηση των εισαγωγικών τελών.

Μια συνέπεια των μέτρων ήταν η απότομη υποτίμηση της δραχμής σε σχέση με τα ξένα νομίσματα, που έφτασε το 60%

Στις 30 Ιουνίου 1932 μέσω του πρέσβη Χαράλαμπου Σιμόπουλου στην Ουάσινγκτον ο Βενιζέλος ζήτησε από τον υπουργό οικονομικών της Αμερικής, Ogden L. Mills και πέτυχε αναστολή πληρωμής των ομολόγων για δύο χρόνια. Στις 15 Σεπτεμβρίου ο Βαρβαρέσσος ύστερα από διαπραγματεύσεις με τους ομολογιούχους που αντιπροσωπεύονταν από τη “League Loans Committee” στο Παρίσι πέτυχε συμφωνία για ετήσιο χρεοστάσιο για τα χρεολύσια έως τον Απρίλιο του 1933. Επίσης, οι δεσμευμένες καταθέσεις στην Τράπεζα της Ελλάδας στο όνομα της ΔΟΕ θα δίδονταν στην ελληνική κυβέρνηση.

Στα μέσα Ιουνίου ξεκίνησε η διάσκεψη της Λωζάννης για τις πολεμικές επανορθώσεις. Στις 15 Σεπτεμβρίου η κυβέρνηση ήλθε σε προφορική συμφωνία με τους δανειστές για το διακανονισμό των χρεών. Ο υπουργός οικονομικών Βαρβαρέσσος και ο γενικός διευθυντής του υπουργείου Μαντζαβίνος μετέβησαν στα μέσα Αυγούστου στο Λονδίνο όπου διεξήγαγαν μακρές και σκληρές διαπραγματεύσεις με το Συμβούλιο των Ξένων

Ομολογιούχων, καθώς και με την Επιτροπή Δανείων της Κοινωνίας των Εθνών. Οι διαπραγματεύσεις διήρκησαν σχεδόν ένα μήνα μέχρι τα μέσα Σεπτεμβρίου.

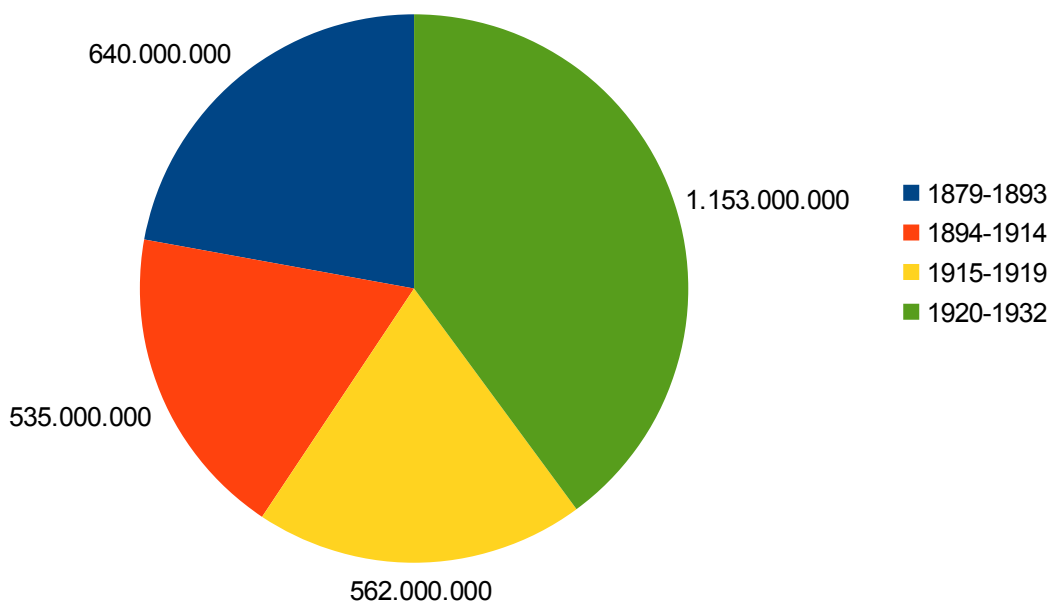
Την ίδια στιγμή στο εσωτερικό η δραχμή υφίσταται σημαντική υποτίμηση, σε 293 δραχ ανα στερλίνα και απαγορεύτηκε η ελεύθερη μετατροπή της δραχμής σε χρυσό ή σε συνάλλαγμα. Επιπλέον το συνάλλαγμα πλέον χορηγούνταν μόνο από την Τράπεζα της Ελλάδος.

Το εξωτερικό δημόσιο χρέος έφτασε κατά την περίοδο 1821 – 1893 σε 699,8 εκατομμύρια χρυσά φράγκα, από το 1893 μέχρι το 1922 ήταν 1.164,5 εκατομμύρια και από το 1923 μέχρι το 1932 ήταν 947,9 εκατομμύρια. Το 1932 έφτασε τα 2.893 εκατομμύρια χρυσά φράγκα την ίδια στιγμή που το εσωτερικό χρέος έφτασε τις 12.946,4 εκατομμύρια δραχμές.

Η Εθνική Τράπεζα υπολόγισε το συνολικό εξωτερικό χρέος σε 514 εκατομμύρια δολάρια, από τα οποία 382,8 εκατομμύρια ή το 74,5% του συνολικού ήταν δημόσια δάνεια από τα οποία 87,7 εκατομμύρια ήταν δάνεια τραπεζών και τα υπόλοιπα 43,3 εκατομμύρια δολάρια ήταν δάνεια του ιδιωτικού τομέα. Λόγω του μεγάλου χρέους η Τράπεζα της Ελλάδος θέσπισε μια σειρά από προστατευτικά μέτρα τον Απρίλιο του 1932. Ένα από αυτά ήταν η μετατροπή των χρεών σε εξωτερικό συνάλλαγμα σε δραχμές με ισοτιμία 100 δραχμές κατά δολλάριο.

Από το 1830 μέχρι το 1932 εισέρευσαν στην χώρα 3.805 εκατομμύρια χρυσά γαλλικά φράγκα. Από αυτά 2.950 εκατομμύρια χρυσά γαλλικά φράγκα ήταν κρατικά δάνεια, 315 εκατομμύρια ήταν δάνεια δημοσίων οργανισμών και επιχειρήσεων και 520 εκατομμύρια ήταν ιδιωτικές επενδύσεις. Τα κρατικά κατανέμονταν 60 εκατομμύρια χρυσά γαλλικά φράγκα την περίοδο από το 1830 έως το 1878, 640 εκατομμύρια το 1879 έως το 1893, 535 εκατομμύρια το 1894 έως 1914, 562 εκατομμύρια το 1915 έως 1919 και 1.153 εκατομμύρια το 1920 έως το 1932.

ΚΡΑΤΙΚΑ ΔΑΝΕΙΑ 1879 - 1932

Διάγραμμα 2.1 [Κρατικά δάνεια 1879 - 1932]

Η προφορική συμφωνία που επετεύχθη προέβλεπε την παροχή στην Ελλάδα ετήσιου χρεοστασίου έως την 1η Απριλίου 1933 καθώς και μια σειρά άλλων ευνοϊκών όρων για τη σταδιακή αποπληρωμή των χρεών. Ο Βενιζέλος έχασε τις εκλογές από τον Παναγή Τσαλδάρη το 1932. Στις αρχές Δεκεμβρίου ο Τσαλδάρης δήλωσε ότι «η Ελλάδα θα προχωρούσε κανονικά στην αποπληρωμή, όπως είχε συμφωνηθεί από τον Βαρβαρέσσο και την αντιπροσωπεία των ξένων δανειστών».

Ο υπουργός οικονομικών Κωνσταντίνος Αγγελόπουλος παραιτήθηκε και αντικαταστάθηκε από τον Σπύρο Λοβέρδο. Μετά τις εκλογές του Μαρτίου του 1933 η κυβέρνηση ανακοίνωσε την επικείμενη έλευση στην Ελλάδα μιας ομάδας εμπειρογνομόνων της Δημοσιονομικής Επιτροπής της Κοινωνίας των Εθνών με βασική αποστολή τη συλλογή δημοσιονομικών στοιχείων και την αξιολόγηση της ελληνικής οικονομίας.

Η Ελλάδα έπρεπε να πληρώνει σχεδόν το 80% απο όλα τα έσοδα εξαγωγών και το 40% του κρατικού προϋπολογισμού. Επειδή αυτό αποτελούσε παραβίαση των κανονισμών της ΔΟΕ το 1935 έγινε διακανονισμός που ρύθμιζε την πληρωμή στο 43% του επιτοκίου για το οφειλόμενο χρέος.

Στις 4 Αυγούστου 1936, ο Ιωάννης Μεταξάς επέβαλε τη δικτατορία και διετέλεσε πρωθυπουργός από τις 13 Απριλίου του 1936 έως τις 29 Ιανουαρίου του 1941. Ο ίδιος αρνήθηκε την πληρωμή του δανείου στη βελγική τράπεζα Societe Commerciale de Belgique ύψους 6.771.868 χρυσών δολλαρίων και επιτοκίου 5%, λόγω οικονομικής αδυναμίας.

2.7 Αμερικανική Βοήθεια

Στις 18 Ιανουαρίου 1947 φτάνει στην Ελλάδα ο απεσταλμένος της αμερικανικής κυβέρνησης Πόλ Πόρτερ. Στα μέσα Μαΐου του 1947, το Κογκρέσο και η Γερουσία υπερψήφισαν και ενέκριναν τη χορήγηση οικονομικής βοήθειας προς την Ελλάδα ύψους 366.000.000 δολαρίων. Στις 20 Ιουνίου υπεγράφη στο υπουργείο εξωτερικών η συμφωνία ανάμεσα στην Ελλάδα και την Αμερική απο τον Τσαλδάρη και τον αμερικανό πρεσβευτή Λίνκολν Μακ Βη.

Με βάση τους όρους της συμφωνίας η ελληνική κυβέρνηση θα πρέπει να χρησιμοποιήσει τη βοήθεια απο τις Ηνωμένες Πολιτείες και τους ίδιους τους πόρους της χώρας με σκοπό την ταχύτερη δυνατή προώθηση της ανασυγκρότησης και προόδου της χώρας. Για το λόγο αυτό συμφωνεί απόλυτα με τα μέτρα και τις ενέργειες που θα επιβάλουν οι ΗΠΑ.

Ο αρχηγός της Αμερικανικής Αποστολής θα αποφασίζει, σε συνενόηση με αντιπροσώπους της ελληνικής κυβέρνησης τους όρους υπο τους οποίους η βοήθεια θα χορηγείται ανα τακτά διαστήματα ανάλογα με τη συμφωνία.

Η ελληνική κυβέρνηση θα προσφέρει οποιαδήποτε βοήθεια της ζητηθεί απο την Αμερικανική Αποστολή για τη διευκόλυνση της διεξαγωγής των καθηκόντων της, την κίνηση του προσωπικού της αποστολής προς την Ελλάδα, εντός της Ελλάδας και απο την Ελλάδα, της χρησιμοποίησης προσώπων Ελληνικής εθνικότητας και κατοικιών, την απόκτηση ευκολιών και υπηρεσιών και τη διεξαγωγή ετέρων ενεργειών της Αποστολής.

Η ελληνική κυβέρνησις δεν θα μπορεί να χρησιμοποιήσει μέρος παντός δανείου, πιστώσεως, παροχής ή άλλης μορφής της κατά την παρούσα συμφωνία βοήθειας για την ενέργεια οποιασδήποτε πληρωμής έναντι του κεφαλαίου ή τόκου οποιουδήποτε δανείου που της έχει χορηγηθεί απο άλλη ξένη κυβέρνηση.

Η βοήθεια που χορηγείται κατά την παρούσα συμφωνία μπορεί να παύσει εάν το ζητήσει η ελληνική κυβέρνηση αντιπροσωπεύοντας την πλειοψηφία του ελληνικού λαού, εάν η ελληνική κυβέρνηση δεν προβή στις συμφωνημένες ενέργειες που πρέπει να πραγματοποιηθούν με βάση τη συμφωνία στις 15 Ιουνίου 1947 η μεταγενέστερων μέτρων που θα προτείνουν οι ΗΠΑ.

Μετά την επικύρωση της οικονομικής βοήθειας απο τα αμερικανικά νομοθετικά σώματα και την υπογραφή της απο τον πρόεδρο Τρούμαν, δημιουργήθηκε η AMAG (AMERICAN MISSION AID GREECE) με αρχηγό τον Ντουάιτ Γκρίσγουολντ. Τα μέλη της αποστολής άρχισαν να καταφτάνουν στην Ελλάδα απο τον Ιούνιο του 1947 έως τον Ιούνιο του επόμενου έτους. Σχεδόν απο την αρχή οι Αμερικανοί άρχισαν να πιέζουν την ελληνική κυβέρνηση να αλλάξει το υπάρχον φορολογικό σύστημα. Ένας άλλος τομέας στον οποίο έδωσε έμφαση ήταν η διοικητική μεταρρύθμιση σε πολλαπλά επίπεδα. Η αμερικανική αποστολή είχε διπλό ρόλο. Τον προσεκτικό έλεγχο της αρχικής κατανομής κάθε κονδυλίου της βοήθειας και τη στενή παρακολούθηση της μετέπειτα χρήσης του.

(Γ. Ρωμαιος,2012)

Τον Απρίλιο του 1948 το αμερικανικό Κογκρέσο επικύρωσε τη νομοθετική πράξη για την παροχή οικονομικής βοήθειας προς τις χώρες της Δυτικής Ευρώπης και την Ελλάδα,

με σκοπό την αποκατάσταση περιοχών μετά τον πόλεμο και τον εκσυγχρονισμό της βιομηχανίας. Το πρόγραμμα βοήθειας είχε διάρκεια τέσσερα χρόνια και ονομάστηκε σχέδιο Marshall από τον υπουργό Εξωτερικών των ΗΠΑ George Marshall. Η Ελλάδα είναι από τις πρώτες χώρες που λαμβάνουν τη βοήθεια. Η βοήθεια προέβλεπε πως σε κάθε υπουργείο θα συμμετείχε και ένας εκπρόσωπος των αμερικάνων, για την παρακολούθηση και τη συμμετοχή στη διαχείριση της βοήθειας. Οι αξιωματούχοι αυτοί θεωρούνταν πιο ισχυροί από τους αντίστοιχους Έλληνες υπουργούς, με τους Έλληνες πολλές φορές να υποκλίνονται μπροστά τους.

Το σχέδιο προέβλεπε πως για κάθε ένα δολλάριο που δίνονταν με τη μορφή προϊόντος οι χώρες θα έπρεπε να δίνουν το αντίστοιχο ποσό (στο εθνικό τους νόμισμα) σε έργα υποδομής. Σύμφωνα με το Γιώργο Στάθακη η αμερικανική βοήθεια προς την Ελλάδα αποτελούνταν κατά 70% από εισαγωγές τροφίμων, κατά 10% από πρώτες ύλες και 20% για εγκαταστάσεις του στρατού. Οι Αμερικανοί πρόσφεραν επίσης 130.000.000 δολάρια για δημιουργία εργοστασίων παραγωγικής ηλεκτρικής ενέργειας και την σύνδεση ρεύματος σε επαρχιακές περιοχές και άλλα 8.000.000 για τη δημιουργία του Ο.Τ.Ε.

Το 1948 δημιουργείται μια νέα κυβερνητική υπηρεσία των ΗΠΑ με έδρα την Ουάσιγκτον, με την ονομασία ΔΟΣ (Διεύθυνση Οικονομικής Συνεργασίας, ECA, Economic Cooperation Administration).

Η ΔΟΣ της οποίας επικεφαλής διορίστηκε ο Πολ Χόφμαν, έδινε αναφορά για τις εξελίξεις και στο αντίστοιχο υπουργείο Εξωτερικών και Εμπορίου. Η ΔΟΣ είχε γραφεία σε κάθε πρωτεύουσα που υποστηριζόταν από το σχέδιο Marshall. Έτσι, ιδρύθηκε η ΔΟΣ Ελλάδος (ECA/G) η οποία ανέλαβε εξ ολοκλήρου τις οικονομικές υποθέσεις. Επικεφαλής διορίστηκε ο Τζόν Νιούβιν και για τον καλύτερο έλεγχο των κονδυλίων, δημιουργήθηκε η Επιτροπή Οικονομικής Πολιτικής (Steering Committee) αποτελούμενοι από ειδικούς οι οποίοι ανέλυαν τα οικονομικά στοιχεία και έπαιρναν σημαντικές οικονομικές αποφάσεις. Στην Επιτροπή θα συμμετείχαν ο Έλληνας πρωθυπουργός, τα κυβερνητικά στελέχη των οικονομικών υπουργείων, ο επικεφαλής καθώς και οι διευθυντές των τμημάτων της αμερικανικής αποστολής.

Το Νοέμβριο του 1948 η ελληνική κυβέρνηση υπέβαλε στον ΟΕΕΣ το τετραετές

οικονομικό της πρόγραμμα. Οι κύριοι στόχοι του ελληνικού τετραετούς προγράμματος ήταν η αποκατάσταση των οικονομικών, πιστωτικών και νομισματικών συστημάτων, η αύξηση στο υψηλότερο δυνατό ποσοστό απασχόλησης, η πλήρης ανάπτυξη των εθνικών πόρων και η απόκτηση ισορροπίας στο ισοζύγιο πληρωμών.

Στα μέσα Σεπτεμβρίου του 1950, ο Πολ Πόρτερ δήλωσε στη συνεδρίαση της Επιτροπής της Νομισματικής Πολιτικής ότι υπήρχε σοβαρή πιθανότητα να μειωθεί η αμερικανική βοήθεια προς την Ελλάδα εξαιτίας της αδυναμίας των ελληνικών κυβερνήσεων για την αποτελεσματική διαχείρισή της. Μαζί έστειλε και μια επιστολή στον πρωθυπουργό Βενιζέλο.

Στην επιστολή υπήρχαν μέτρα που θα έπρεπε να λάβει η ελληνική κυβέρνηση. Σε αυτά περιλαμβάνονταν, υποδείξεις για περικοπές στον κρατικό προϋπολογισμό, για αποτελεσματικότερη και δικαιότερη είσπραξη των φόρων, για καλύτερη ανάδειξη της χώρας ως τουριστικού προορισμού, για ενθάρρυνση και διευκόλυνση της ιδιωτικής επιχειρηματικής πρωτοβουλίας και μεταρρυθμίσεις στις διοικητικές και δημόσιες υπηρεσίες. Καλύτερη εκτέλεση των σχεδίων επένδυσης, ο κρατικός προϋπολογισμός να εφαρμοστεί με ακρίβεια, να αυξηθούν τα έσοδα από ξένο συνάλλαγμα και προσπάθεια επένδυσης του ιδιωτικού κεφαλαίου.

(Γ. Ρωμαίος, 2012)

Τον Ιούνιο του 1952, η αμερικανική οικονομική βοήθεια προς την Ελλάδα δεν διακόπηκε όπως προέβλεπε το Σχέδιο Μάρσαλ, αλλά συνεχίστηκε για ακόμα δύο χρόνια.

Με βάση τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, το σύνολο της βοήθειας που παρείχαν οι ΗΠΑ στην Ελλάδα στο πλαίσιο του Σχεδίου Μάρσαλ από τον Ιούνιο του 1947 έως τον Ιούνιο του 1954 έφτασε τα 1.180,2 εκατομμύρια δολάρια. Σε αυτά δεν συμπεριλαμβάνονται η στρατιωτική βοήθεια και οι δωρεές που έφταναν τα 706,7 εκατομμύρια δολάρια.

Στις 9 Απριλίου του 1953 ο υπουργός Συντονισμού Σπ. Μαρκεζίνη, ανακοίνωσε την υποτίμηση της δραχμής. Η τιμή της δραχμής καθορίστηκε 30.000 δραχμές ισούται με 1 δολλάριο, με τη σύμφωνη γνώμη της Νομισματικής Επιτροπής και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου.

Ο Κωνσταντίνος Καραμανλής ξεκίνησε τις διαπραγματεύσεις με τις Ευρωπαϊκές χώρες για την ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Κοινή Αγορά. Τα προπολεμικά δάνεια ήταν 14.000.000 εκ των οποίων τα 6.000.000 είχαν συναφθεί την περίοδο Τρικούπη με επιτόκιο 4% και 5%, τα 4.000.000 την περίοδο 1902 – 1914 και τα 4.000.000 την περίοδο απο το 1914 έως την έναρξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου με επιτόκιο 6% και 7%. Το συνολικό ελληνικό χρέος ανερχόταν σε περίπου 75.000.000 στερλίνες.

Στις 30 Ιουλίου του 1962, συγκροτήθηκε στο Παρίσι κονσόρτσιουμ για την παροχή οικονομικής βοήθειας υπο μορφή δανείων. Σε αυτό συμμετείχαν οι ΗΠΑ, ο Καναδάς, η Γαλλία, η Γερμανία, η Ιταλία, το Βέλγιο, η Ολλανδία και το Λουξεμβούργο.

Το κονσόρτσιουμ θα είχε συνεργασία με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, τη Διεθνή Τράπεζα Ανασυγκοτήσεως, την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Ταμείο. Πρόεδρος του κονσόρτσιουμ για την Ελλάδα ορίστηκε ο Αμερικανός Τζεϊμς Ρίντλμπεργκερ, πρόεδρος της Επιτροπής Βοήθειας και Ανάπτυξης του ΟΟΣΑ.

Τον Οκτώβριο του 1962, η κυβέρνηση Καραμανλή ήλθε σε συμβιβασμό με τους αμερικανούς ομολογιούχους και δανειστές όσον αφορά το προπολεμικό εξωτερικό χρέος. Η συμφωνία προέβλεπε αναγνώριση του συνόλου του ονομαστικού κεφαλαίου. Αναγνωρίζεται το 10% των συμβατικών τόκων την δεκαετία 1950 – 1960, το 20% την περίοδο 1961 – 1962 και το 50% των τόκων απο το τρέχων έτος και μετά. Η εξόφληση θα γίνει με εξαγορά ομολογιών. Επίσης προβλέπεται η εξόφληση του δανείου σε συνάλλαγμα εντός 42 έως 45 ετών και θα καταβληθεί το 60% του ονομαστικού κεφαλαίου.

(Γ. Ρωμαίος, 2012)

Την Παρασκευή 21 Απριλίου 1967 αναλαμβάνει τη διακυβέρνηση της χώρας το στρατιωτικό καθεστώς. Στα δύο πρώτα χρόνια ψήφισε τους νόμους 89/1967 και 378/1968 με τους οποίους παρέχονταν σε εταιρείες φορολογικά προνόμια και απαλλαγές. Την ίδια στιγμή η ΕΟΚ πάγωσε την οικονομική βοήθεια.

Τον Ιούλιο του 1974 η κυβέρνηση του Κωνσταντίνου Καραμανλή ανεβαίνει στην εξουσία. Στις 6 Σεπτεμβρίου του 1974 παραχωρήθηκε στην Ελλάδα δάνειο ύψους 100.000.000 δολαρίων από ένα κονσόρτσιουμ ξένων τραπεζών για τη στήριξη της οικονομίας. Στο κονσόρτσιουμ συμμετείχαν μεγάλοι τραπεζικοί οργανισμοί όπως οι αμερικανικές Τσαϊήζ Μανχάταν, Οράιον Μπανκ και Γκόλντμαν Σακς, η βρετανική Νάσιοναλ Γουεστμίνστερ Μπανκ και η канаδέζικη Ρόγιαλ Μπανκ οφ Κάναντα.

Πέντε μέρες αργότερα, κατά την επίσκεψη του αντιπροέδρου της κυβέρνησης και υπουργού Εξωτερικών Γεωργίου Μαύρου στη Δυτική Γερμανία ανακοινώθηκε η χορήγηση ετήσιας οικονομικής ενίσχυσης προς την Ελλάδα ύψους 60.000.000 μάρκων για την τριετία 1974 – 1976. Στις 17 Σεπτεμβρίου οι υπουργοί Εξωτερικών των εννέα χωρών της Κοινής Αγοράς συμφώνησαν στη σύνδεση της Ελλάδας με την ΕΟΚ. Από την πλευρά της Ελλάδας υπέγραψαν ο αντιπρόεδρος της βουλής Κανελλόπουλος, ο υπουργός Εξωτερικών Αβέρωφ και Συντονισμού Πρωτοπαπαδάκης. Η κυβέρνηση πίστευε ότι με την ένταξη της στην ΕΟΚ θα έλυσε σημαντικά θέματα όπως το οικονομικό.

Στις αρχές Δεκεμβρίου η ΕΟΚ προχώρησε στη σταδιακή αποδέσμευση 56.000.000 δολαρίων, που είχαν παγώσει κατά τη διάρκεια της επταετίας προς την Ελλάδα. Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων παραχώρησε από την πλευρά της δάνειο 125.000.000 δολλαρίων για μια 5ετία.

Ο εξωτερικός δανεισμός έφτανε το 1978 τα 557 εκατομμύρια δολάρια. Το 1982

ανέβηκε στα 1,7 δις δολλάρια και το 1985 εκτινάχθηκε στα 3,1 δις δολλάρια απο τα οποία 750 εκατομμύρια δολλάρια ήταν για χρεολύσια του δημοσίου τομέα και 2,318 εκατομμύρια δολλάρια αποτελούσαν καθαρό δανεισμό.

Το 1985 το έλλειμμα εκτινάχθηκε στο 11,6% απο 7,6% και 8,5% που ήταν το 1983 και το 1984. Το 1989 έφτασε το 14,2% και το 1990 το 15,9%. το 1981 το δημόσιο χρέος συνιστούσε το 27% του ΑΕΠ, ενώ το 1991 έφτασε το 80%.

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΧΡΕΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ (US MILLIONS)							
ΕΤΟΣ		ΣΥΝΟΛΙΚΟ % GNP	OF EXP.	ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΙΟ			ΒΡΑΧΥΧΡΟΝΙΟ
				ΔΗΜΟΣΙΟ Κ' ΙΔΙΩΤΙΚΟ	ΕΓΓΥΗΜΕΝΟ ΑΠΟ ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ	ΙΔΙΩΤΙΚΟ ΜΗ ΕΓΓΥΗΜΕΝΟ	
1970	2.120	21	212	1.304	916	388	816
1975	4.660	22	132	3.296	2.377	919	1.364
1977	5.820	22	132	3.567	2.635	932	2.253
1978	4.712	15	85	4.068	3.123	945	644
1979	5.456	14	81	4.596	3.531	1.065	760
1980	9.447	23	113	6.406	4.788	1.618	2.941
1981	10.752	28	117	7.475	5.833	1.642	3.260
1982	11.229	29	142	8.370	6.734	1.636	2.859
1983	13.160	38	183	9.806	8.206	1.600	3.354
1984	14.371	43	196	11.104	9.457	1.647	3.267
1985	18.639	57	263	14.109	12.452	1.647	4.530

Πίνακας 2.8 [Εξωτερικο χρέος Ελλάδας 1970-1985]

ΤΟΚΟΧΡΕΟΛΥΣΙΑ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΧΡΕΟΥΣ			
ΕΤΟΣ	ΣΥΝΟΛΟ	ΔΗΜΟΣΙΟΥ	ΙΔΙΩΤΩΝ
1970	98	62	36
1975	386	284	102
1980	671	499	172
1981	823	613	210
1982	798	584	214
1983	776	563	213
1984	810	602	208
1985	1013	803	210

Πίνακας 2.9 [τοκοχρεολύσια 1970 - 1985]

ΤΟΚΟΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΧΡΕΟΥΣ				
ΕΤΟΣ	ΣΥΝΟΛΟ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΕΠ	ΔΗΜΟΣΙΟΥ	ΙΔΙΩΤΩΝ
1970	63	0,6	41	22
1975	229	1,1	173	56
1980	479	1,2	416	63
1981	888	2,3	715	173
1982	897	2,3	579	318
1983	894	2,6	757	137
1984	873	2,6	742	131
1985	1072	3,3	957	115

Πίνακας 2.10 [τόκοι εξωτερικού χρέους]

ΤΟΚΟΧΡΕΟΛΥΣΙΑ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΧΡΕΟΥΣ				
ΕΤΟΣ	ΣΥΝΟΛΟ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΕΠ	ΔΗΜΟΣΙΟΥ	ΙΔΙΩΤΩΝ
1970	161	1,6	103	58
1975	615	2,9	457	158
1980	1150	2,8	915	235
1981	1711	4,5	1328	383
1982	1695	4,3	1163	532
1983	1670	4,8	1320	350
1984	1683	5,1	1344	339
1985	2085	6,4	1760	325

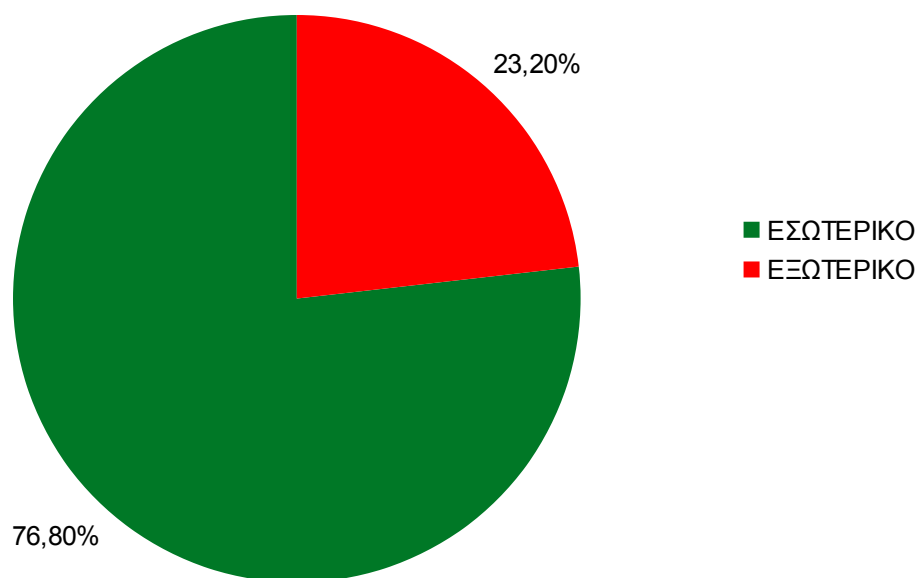
Πίνακας 2.11 [τοκοχρεολύσια εξωτερικού χρέους]

ΧΡΕΟΣ ΚΡΑΤΟΥΣ ΠΡΟΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ (ΔΙΣ ΔΡΑΧΜΕΣ)			
ΕΤΟΣ	ΑΞΙΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	ΑΞΙΩΣΕΙΣ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ
1970	17,5	17,8	35,3
1975	47,1	62,9	110
1980	200,3	217,5	417,8
1981	356,1	261,5	617,6
1982	617,9	327,9	945,8
1983	530,8	530,6	1061,4
1984	656,5	691,4	1347,9
1985	747,9	1005,6	1753,5
1986	787,6	1234,7 ΤΡΙΣ	2022,3

Πίνακας 2.12 [Χρέος Κράτους σε Τράπεζες]

Σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat το χρέος της κεντρικής κυβέρνησης το 1999 αποτελούνταν κατά 76,8% απο εσωτερικό και κατά 23,2% απο εξωτερικό δανεισμό.

ΧΡΕΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ

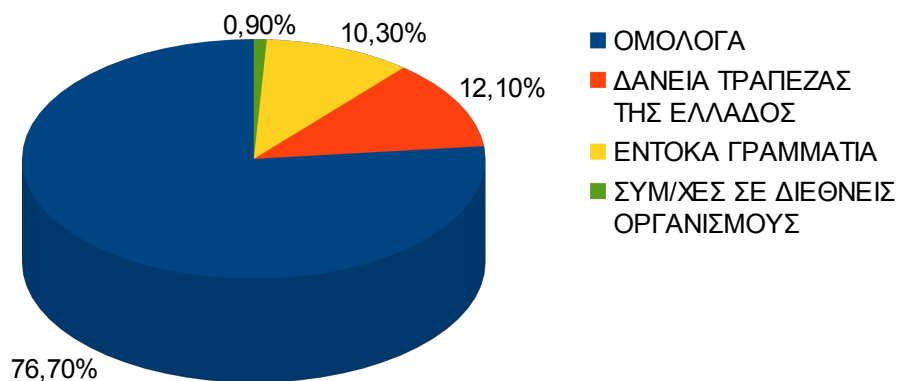

Διάγραμμα 2.2 [Χρέος Κεντρικής Κυβέρνησης 1999]

Η σύνθεση του εσωτερικού χρέους της Κεντρικής Κυβέρνησης αποτελούνταν από ομόλογα 77,7%, έντοκα γραμμάτια 9,4%, δάνεια της Τράπεζας της Ελλάδος 12,3% και συμμετοχές σε Διεθνείς Οργανισμούς 0,6%.

ΣΥΝΘΕΣΗ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΧΡΕΟΥΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ

Διάγραμμα 2.3 [σύνθεση εσωτερικού χρέους 1999]

ΧΡΕΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΜΑΡΤΙΟΣ 2000 (ΣΕ ΔΙΣ. ΔΡΑΧΜΕΣ)				
	1996	1997	1998	1999
ΣΥΝΟΛΟ	36.246	39.040	41.552	44.014
ΕΝΤΟΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΙΑ	10.012	6.800	5.322	3.078
ΟΜΟΛΟΓΑ	14.747	19.563	22.649	26.269
ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	4.255	4.347	4.431	4.473
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΧΡΕΟΣ	7.232	8.330	9.150	10.194

Πίνακας 2.13 [χρέος κεντρικής κυβέρνησης 2000]

Το δημόσιο χρέος αν και είχε πέσει μόλις στο 20% του ΑΕΠ την περίοδο του 1974, άρχισε να αυξάνεται με γρήγορους ρυθμούς απο το 1982 και μετά. Μέχρι το 1989 είχε φτάσει το 48% του ΑΕΠ, την περίοδο 1990 έως 1993 επι Μητσοτάκη έφτασε το 90%. το

1996 ανέβηκε στο 109% του ΑΕΠ, μειώθηκε στο 99% το 2001 με την είσοδο στην ΟΝΕ και ανέβηκε πάλι στο 112% το 2004. Το 2009 εκτοξεύτηκε στο 129% του ΑΕΠ και το 2014 μετά την υπογραφή και του μνημονίου έφτασε το 117% παραμένοντας μη εξυπηρετήσιμο.

Το 2001 η Ελλάδα υιοθέτησε το κοινό νόμισμα, το ευρώ. Το 2002 λόγω της ένταξης της στην Ευρωζώνη, έπαψε να συγκαταλέγεται στις αναδυόμενες αγορές και κατατάχθηκε στις αναπτυγμένες.

Το 2001 η Ελλάδα για να εκπληρώσει τις προϋποθέσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης κάνει συμφωνία με την Goldman Sachs. Σύμφωνα με την εφημερίδα “το βήμα” η συμφωνία περιελάμβανε την ανταλλαγή ομολόγου ύψους 10 δις απο γιέν και δολλάρια σε ευρώ με τη χρήση μιας ιστορικής τιμής συναλλάγματος που εμφάνιζε το δάνειο μειωμένο κατά 2,8 δις ευρώ. Χρησιμοποιούσε επίσης ένα swap με επιτόκιο εκτός αγοράς για την αποπληρωμή του δανείου. Τα swaps δίνουν τη δυνατότητα στους αντισυμβαλλόμενους να ανταλλάξουν δύο μορφές επιτοκίων με σημείο αναφοράς ένα θεωρητικό ποσό χρέους.

Τέτοιου τύπου συμφωνίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη νόμιμη μετατροπή μιας υποχρέωσης σε άλλο νόμισμα προκειμένου να περιοριστεί η συνολική επιβάρυνση . Συνήθως κλείνονται σε τρέχουσες τιμές ώστε να κλειδώσουν σε κάποια ευνοϊκή συναλλαγματική ισοτιμία. Στην περίπτωση της Ελλάδας η συμφωνία έγινε εκτός αγοράς χρησιμοποιήθηκε δηλαδή μια ασθενέστερη σχέση μεταξύ του ευρώ και του δολλαρίου με αποτέλεσμα η ελληνική κυβέρνηση να εισπράξει προκαταβολικά κάποιο ποσό, αλλά τελικά πλήρωσε υψηλότερα επιτόκια.(Ι. Μανωλόπουλος, 2012)

ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ (% ΤΟΥ ΑΕΠ)	
2001	103,7
2002	101,7
2003	97,4
2004	98,6
2005	100

Πίνακας 2.14 [Δημόσιο χρέος 2001 -2005 ως % αεπ]

Πηγή: Report on greek government deficit and debt statistics

Το 2007 το έλλειμμα βρίσκεται πάνω απο το προβλεπόμενο απο την ΕΕ 3%, ήταν στο 3,6% του ΑΕΠ με το δημόσιο χρέος στο 95,6%. Τη διετία 2008 – 2009 το δημόσιο χρέος αυξήθηκε κατά 57 δις ευρώ, 23 δις ευρώ το 2008 και άλλα 34 δις το 2009 με το δημόσιο χρέος να φτάνει στο 126,8% του ΑΕΠ.

Ενώ το 1994 το 85% του δημόσιου χρέους της Ελλάδας βρισκόταν στα χέρια εγχώριων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων το 2007 το 75% του χρέους βρισκόταν στα χέρια ξένων επενδυτών.

Το εξωτερικό χρέος αυξήθηκε απο 42,7% του ΑΕΠ το 2000 σε 82,5% το 2009.

ΕΤΟΣ	1980	1990	2000	2009
ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ (% ΑΕΠ)	26	71	101,5	115,1

Πίνακας 2.15 [δημόσιο χρέος ως ποσοστό ΑΕΠ]

2.8 Μνημόνια

Το 2008 ξεκινούσε η παγκόσμια ύφεση, η ελληνική οικονομία χαρακτηριζόταν απο υψηλό δημόσιο χρέος, εμπορικό έλλειμμα, εκτεταμένη διαφθορά και ανισοκατανομή των

φορολογικών βαρών. Την περίοδο 2009 με 2010 κατέρρευσε η εμπιστοσύνη στη βιωσιμότητα του δημόσιου χρέους.

Στις 8 Δεκεμβρίου του 2009 ο οίκος αξιολόγησης Fitch υποβαθμίζει την πιστοληπτική ικανότητα της χώρας από A- σε BBB+. Λίγο αργότερα οι Moody's και S&P την κατατάσσουν στα “junk” σκουπίδια δηλαδή.

Η Ελλάδα το 2010 είχε χρέος 130% και έλλειμμα προϋπολογισμού 36 δις ευρώ. Στις 9 Φεβρουαρίου ψηφίστηκε το πρώτο πακέτο μέτρων λιτότητας και στις 3 Μαρτίου το δεύτερο με αύξηση του ΦΠΑ από το 19% στο 21% και γενική αύξηση των φόρων καυσίμου, τσιγάρου κ.α. Ο Γιώργος Παπανδρέου στράφηκε προς το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, αιτούμενος 80 δις από τις χώρες της Ευρωζώνης και 30 δις από το ΔΝΤ και στις 25 Μαρτίου του 2010 αναγγέλθηκε η δημιουργία ενός μεικτού μηχανισμού στήριξης της χώρας από το ΔΝΤ και μέλη της ευρωζώνης.

Στις 9 Απριλίου ο οίκος αξιολόγησης Fitch υποβαθμίζει την πιστοληπτική ικανότητα της χώρας από BBB+ σε BBB-, στις 22 του ίδιου μήνα ο οίκος Moody's την υποβαθμίζει από το A2 στο A3.

Στις 23 Απριλίου 2010 συμφωνήθηκε η διάσωση μέσω δανείων των κρατών της Ευρωζώνης και του ΔΝΤ. Το αρχικό ποσό της διάσωσης έφτασε τα 45 δις ευρώ αλλά τελικά συμφωνήθηκαν 110 δις ευρώ με την προϋπόθεση εφαρμογής μεταρρυθμίσεων. Στις 6 Μαΐου εγκρίνονται τα μέτρα λιτότητας από τη Βουλή για την παροχή του δανείου και αποφασίζεται οι τράπεζες να μείνουν κλειστές. Το ευρωπαϊκό κομμάτι αυτού του μηχανισμού ύψους 80 δις ονομάστηκε Greek Loan Facility (GLF). Από την ελληνική πλευρά υπέγραψαν ο υπουργός οικονομικών Γιώργος Παπακωνσταντίνου και ο Πρόεδρος της Τράπεζας της Ελλάδος Προβόπουλο. Στις 8 Μαΐου 2010 υπογράφηκαν η Σύμβαση Δανειακής Διευκόλυνσης “Loan Facility Agreement” με την Ευρωπαϊκή Ένωση και ο Διακανονισμός Χρηματοδότησης Άμεσου Ετοιμότητας “Stand – by Agreement” με το ΔΝΤ. Το σύνολο των δύο παραπάνω ονομάζεται Μνημόνιο. Την αξιολόγηση της προόδου

του προγράμματος ανα τρίμηνο έχει αναλάβει η Τρόικα.

Στις 14 Ιανουαρίου του 2011 ο οίκος Fitch υποβαθμίζει την πιστοληπτική ικανότητα της Ελλάδας απο το BBB- στο BB+. Το ίδιο κάνει στις 7 Μαρτίου και η Moody's απο Ba1 σε B1. Στις 20 Μαΐου ο οίκος Fitch συνεχίζει την υποβάθμιση απο BB+ σε B+, το ίδιο και ο Moody's στις 1 Ιουνίου απο B1 σε Caa1. Στις 13 Ιουνίου ο S&P την κατατάσσει στη χαμηλότερη βαθμολογία.

Ως τα μέσα του 2011 εκταμιεύτηκαν στην Ελλάδα 52,9 δις και ενεργοποιήθηκε ο μηχανισμός στήριξης EFSF. Μέχρι τα τέλη του 2014 είχαν εκταμιευτεί 144,6 δις ευρώ. Απο αυτά 41.375 προέρχονταν απο τη Γερμανία, 30.995 απο τη Γαλλία, 27.452 απο την Ιταλία, 18.106 απο την Ισπανία, 8.694 απο την Ολλανδία και 5.293 απο το Βέλγιο.

Το 2011 το χρέος άγγιξε τα 355 δισεκατομμύρια ευρώ. Απο αυτά το 17% ανήκε στη Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, το 13% ανήκει στην Ευρωζώνη, 6% στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, 15% σε ελληνικές τράπεζες, 10 % σε άλλες ευρωπαϊκές τράπεζες και 39% απο αλλού.

Στις 6 Νοεμβρίου δηλώνει την παραίτησή του ο πρωθυπουργός Γιώργος Παπανδρέου και στις 10 Νοεμβρίου αναλαμβάνει ο Λουκάς Παπαδήμος.

Την περίοδο 2010 με 2011 η Ελλάδα ψήφισε 5 πακέτα κρατικών εγγυήσεων για τις τράπεζες. Συγκεκριμένα στις 6 Μαΐου του 2010 με το νόμο 3845 ΦΕΚ65 δόθηκαν 15 δις €, στις 3 Σεπτεμβρίου του ίδιου έτους με το νόμο 3672 ΦΕΚ148 δόθηκαν άλλα 25 δις €. Άλλα 3 πακέτα δόθηκαν στο 2011 με το νόμο 3965 ΦΕΚ113 στις 18 Μαΐου ύψους 30 δις € και 30 δις δόθηκαν στις 14 Σεπτεμβρίου. Το πέμπτο πακέτο δόθηκε απο την κυβέρνηση Παπαδήμου με το νόμο 4031 ΦΕΚ256 στις 9 Δεκεμβρίου του ίδιου έτους ύψους 30 δις και αυτό. Το σύνολο των κρατικών εγγυήσεων έφτασε συνολικά τα 168 δις €.

Συνολικά απο το πρώτο πρόγραμμα η Ελλάδα πήρε:

1ο πρόγραμμα Μάιος 2010	Ευρωπαϊκή Ένωση	52,9 δις €
	ΔΝΤ	20,1 δις €
	Σύνολο	73 δις €

Πίνακας 2.16 [1ο πρόγραμμα διάσωσης]

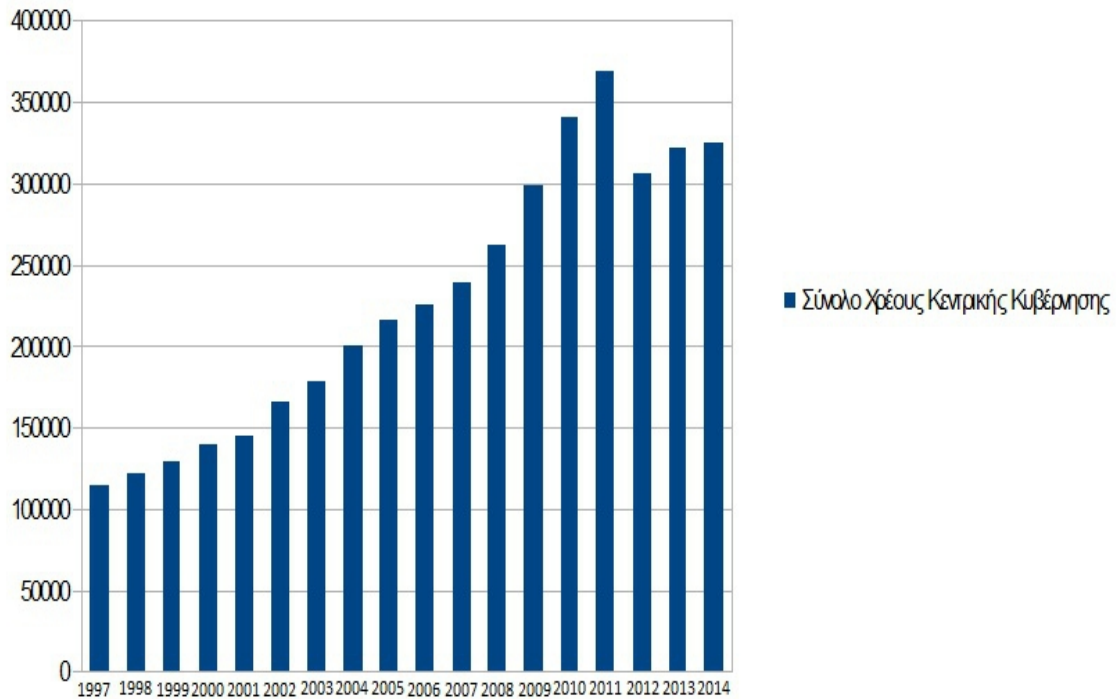
Το Μάρτιο του 2012 έγινε η μεγαλύτερη αναδιάρθρωση χρέους, με το κούρεμα των ελληνικών ομολόγων. Με το PSI διαγράφηκε χρέος ύψους 106 δις. Απο τα δάνεια τα 49 δις δεσμεύτηκαν για την ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών. Επιπλέον, με την υπογραφή του απαγορεύτηκε η μετατροπή του εξωτερικού χρέους σε τυχόν εθνικό νόμισμα. Το 2012 υπογράφεται το δεύτερο μνημόνιο με παροχή 130.000.000.000 ευρώ.

Με βάση το PSI οι ομολογιούχοι καλούνται να συμμετέχουν με νέα ομόλογα ελληνικού δημοσίου με τιμή ίση με το 31,5% της ονομαστικής αξίας των ομολόγων. Ένας άλλος τρόπος συμμετοχής είναι με ομόλογα EFSF με ημερομηνία λήξης δύο ετών ή λιγότερο με τιμή ίση με το 15% της ονομαστικής αξίας των ομολόγων που ανταλλάσσουν ή με ομόλογα τα οποία θα είναι συνδεδεμένα με το ΑΕΠ της χώρας. Τα νέα ομόλογα θα διέπονται απο το αγγλικό δίκαιο.

Όσον αφορά τα επιτόκια, το κουπόνι των νέων ελληνικών ομολόγων θα διαμορφώνεται στο 2% για ημερομηνία πληρωμής έως το 2015, θα αυξηθεί στο 3% απο το 2016 μέχρι το 2020, στο 3,65% μ'εχρι το 2022 και στο 4,3% έως το Φεβρουάριο του 2042.

Το 2011 προ PSI το ύψος του χρέους ήταν 368δις ευρώ ή 177% του ΑΕΠ. Το 2012 μειώθηκε σε 306 δις € ή 158% του ΑΕΠ. Το 2013 αυξήθηκε σε 321 δις € ή 176% του ΑΕΠ. Το 2014 αυξήθηκε και άλλο φτάνοντας τα 326 δις € ή 188% του ΑΕΠ.

ΧΡΕΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ

Διάγραμμα 2.4 [Χρέος Κεντρικής Κυβέρνησης]

2ο πρόγραμμα Μάρτις 2012	ΕFSM	141,8 δισ €
	ΔΝΤ	11,7 δισ €
	Σύνολο	153,5 δισ €

Πίνακας 2.17 [2ο πρόγραμμα διάσωσης]

Στις 30 Νοεμβρίου του 2013 ο οίκος αξιολόγησης Moody's υποβάθμισε την πιστοληπτική ικανότητα της χώρας από Caa3 σε C.

Στις 14 Ιανουαρίου του 2014 η κυβέρνηση ανακοινώνει πρωτογενές πλεόνασμα στον προϋπολογισμό ύψους 1,5% του ΑΕΠ για το έτος 2013.

Στις 20 Φεβρουαρίου του 2014 έπρεπε να κλείσει η αξιολόγηση του δεύτερου μνημονίου, όμως η κυβέρνηση δεν τα κατάφερε και προσπάθησε να διαπραγματευτεί με τους δανειστές.

Στις 9 Απριλίου 2014 η Ελλάδα επιστρέφει μετά απο τέσσερα χρόνια στις Χρηματοπιστωτικές αγορές με πώληση ομολόγων. Στις 9 Μαΐου του ίδιου έτους εγκρίνεται απο το κοινοβούλιο το μεσοπρόθεσμο σχέδιο δημοσιονομικής στρατηγικής 2015-18. Καταρτίζεται απο το υπουργείο Οικονομικών και εγκρίνεται απο τη Βουλή. Αναλύει τη δημοσιονομική στρατηγική της Γενικής Κυβέρνησης σε ορίζοντα 4ετίας. Επίσης, παρουσιάζονται προβλέψεις για μεγέθη όπως το ΑΕΠ και η ανεργία.

Το 2015 το χρέος ήταν 323 δισεκατομμύρια ευρώ. Απο αυτά το 60% προέρχεται απο την Ευρωζώνη, 10% απο το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, 6% απο την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, 3% απο ελληνικές τράπεζες, 1% απο ξένες τράπεζες, 1% απο την Τράπεζα της Ελλάδος και 18% απο αλλού.

Στις 31.3.2015 το ελληνικό δημόσιο χρέος διαμορφώθηκε στα 312,7 δις ευρώ. Δηλαδή στο 174,7% επι του ΑΕΠ. Συγκεκριμένα η κατανομή του Δημόσιου Χρέους της Κεντρικής Κυβέρνησης έχει ως εξής: Ομόλογα: 39,4 δις. Ευρώ, Ομόλογα που κατέχει η ΕΚΤ (SMP program): 19,8 δις. Ευρώ, Ομόλογα που κατέχουν οι Ευρωπαϊκές Κεντρικές Τράπεζες (ANFAs): 7,3 δις. Ευρώ, Έντοκα γραμμάτια: 14,9 δις Ευρώ, Βραχυπρόθεσμα δάνεια (repos): 9,8 δις. Ευρώ, Δάνεια από το Ευρωπαϊκό ταμείο χρηματοπιστωτικής σταθερότητας (EFSM): 130,9 δις. Ευρώ, Δάνεια από ΔΝΤ: 21,2 δις. Ευρώ, Δάνεια από Κράτη-μέλη της Ευρωζώνης: 52,9 δις. Ευρώ, Δάνεια από Τράπεζα Ελλάδος: 4,3 δις. Ευρώ, Λοιπά Δάνεια εσωτερικού: 0,1125 δις. Ευρώ, Λοιπά Δάνεια εξωτερικού: 5 δις. Ευρώ, Ειδικά και Διακρατικά δάνεια εξωτερικού (Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων) 7,09 δις. Ευρώ, Σύνολο: 312,7 δις. Ευρώ.

Στις 28 Ιουνίου αποφασίζεται το κλείσιμο των τραπεζών μέχρι τις 6 Ιουλίου του 2015 λόγω capital control με όριο αναλήψεως 60 ευρώ ημερησίως.

Στις 6 Ιουλίου παραιτείται ο Γιάννης Βαρουφάκης και τη θέση του υπουργού Οικονομικών αναλαμβάνει ο Ευκλείδης Τσακαλώτος. Στις 23 του ίδιου μήνα εγκρίνεται νέα μέτρα απο τη Βουλή. Στις 4 Ιουνίου η χώρα ζητά απο το ΔΝΤ αναβολή δόσης μέχρι τέλος του μήνα.

Παρακάτω αναλύονται οι δόσεις που εκταμιεύτηκαν απο τον EFSF (σε δις €)

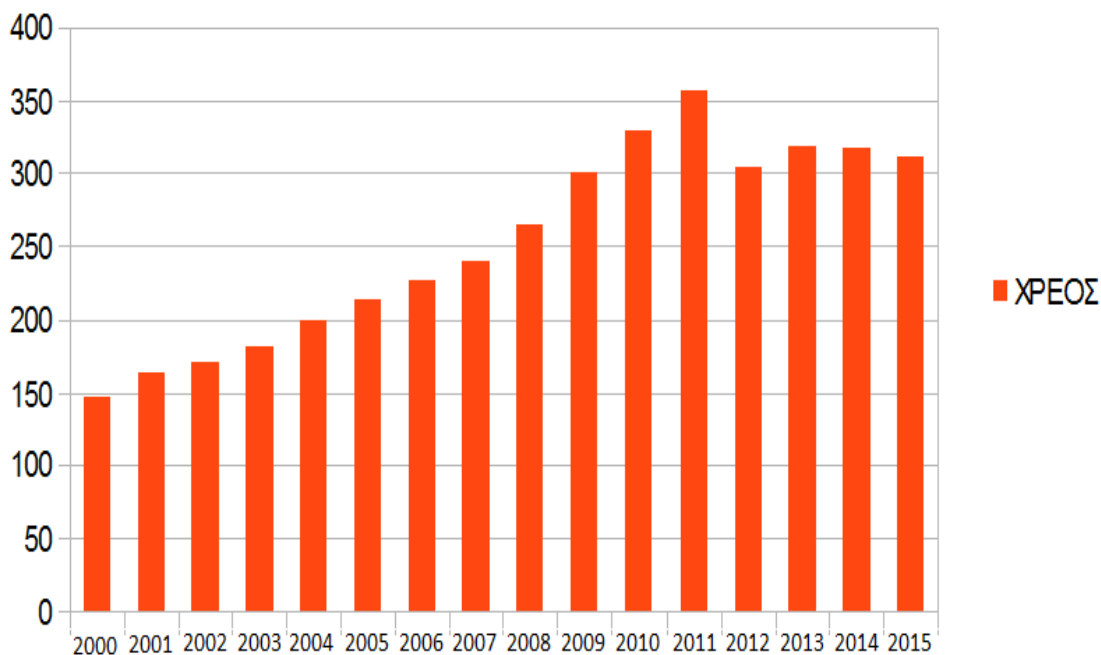
09/03/2012	34,6
19/03/2012	5,9
10/04/2012	3,3
19/04/2012	25
10/05/2012	4,2
28/06/2012	1
17/12/2012	7
17/12/2012	11,3
19/12/2012	16
31/01/2013	2
28/02/2013	2,8
29/04/2013	2,8
17/05/2013	4,2
31/05/2013	7,2
25/06/2013	3,3
31/07/2013	2,5
18/12/2013	0,5
28/04/2014	6,3
09/07/2014	1
14/08/2014	1
Συνολο	130,9

Πίνακας 2.18 [Δόσεις EFSF]

Το Δεκέμβριο του 2015 ο ESM παρέχει δάνειο 5,4 δις € για την ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών Πειραιώς και Εθνικής.

Το ίδιο έτος υπογράφεται το τρίτο μνημόνιο με παροχή 86.000.000.000 ευρώ. Απο αυτά τα 47.000.000.000 ευρώ δόθηκαν για αποληρωμή του χρέους, 25.000.000.000 ευρώ δόθηκαν για τη διάσωση των τραπεζών, 7.000.000.000 ευρώ για την αναδιάρθρωση του 2012 και 7.000.000.000 ευρώ στα ελλείμματα κρατικού προϋπολογισμού. Τα μέτρα που έπρεπε να πάρει η κυβέρνηση για την καταβολή του δανείου ήταν πολλά. Ανάμεσα σε αυτά ήταν οι αλλαγές στους συντελεστές φορολόγησης 13%, 23% και 6% και η προκαταβολή του 100% του φόρου για το εισόδημα του 2016 των επιχειρήσεων.

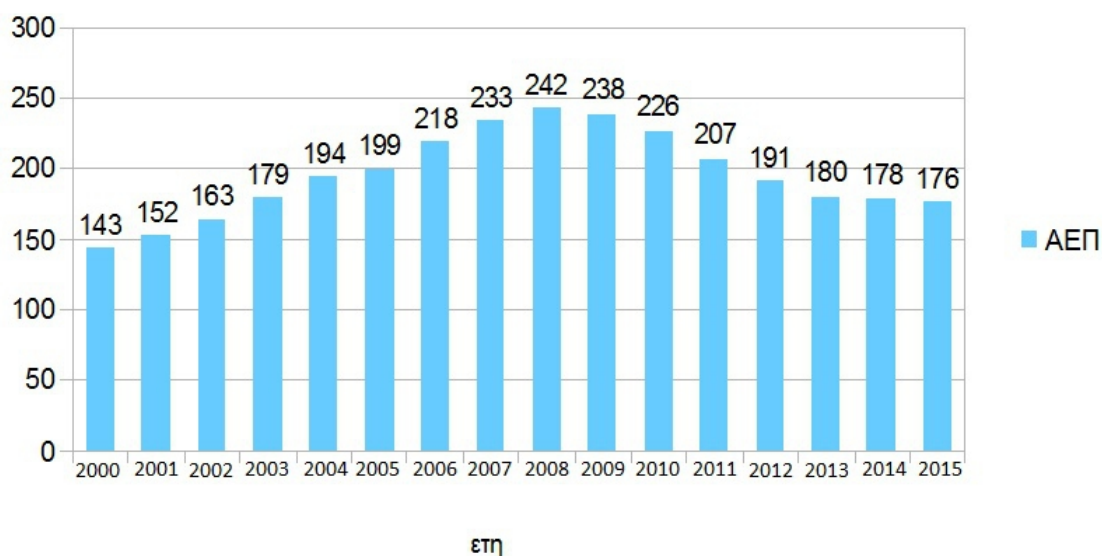
Συνοπτικά, παρακάτω παρουσιάζεται το χρέος εντός της Ευρωζώνης.

Διάγραμμα 2.5 [Ύψος Χρέους]

Παραπάνω στον πίνακα παρουσιάζεται αναλυτικά το ύψος του ΑΕΠ απο το 2000 έως το 2015

ΑΕΠ 2000 - 2015

Διάγραμμα 2.6 [ΑΕΠ 2000 - 2015]

Το 2016 το δημόσιο χρέος έφτασε τα 326,3 δις € ή το 185% του ΑΕΠ. Απο αυτά τα 227,7 δις ευρώ προέρχονται απο τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Στήριξης, ενώ 71,6 δις ευρώ προέρχονται απο ομόλογα και έντοκα γραμμάτια του δημοσίου.

Το ESM συμμετείχε μόνο στο τρίτο πρόγραμμα διάσωσης. Οι εκταμιεύσεις των δόσεων αναλύονται παρακάτω:

20/08/2015	13 δις €
24/11/2015	2 δις €
01/12/2015	2,7 δις €
08/12/2015	2,7 δις €
23/12/2015	1 δις €
21/06/2016	7,5 δις €
26/10/2016	2,8 δις €
Σύνολο	31,7 δις €

Πίνακας 2.19 [Δόσεις ESM]

3. ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ

Το δημόσιο χρέος αποτελεί για κάθε χώρα μείζον θέμα, αφού από αυτό εξαρτάται η ανάπτυξη της οικονομίας της. Η μείωση του μπορεί να επιτευχθεί με αρκετούς τρόπους, παρακάτω παρουσιάζονται κάποιοι από αυτούς.

3.1 Οικονομική Αντιμετώπιση

Η Ελλάδα τα τελευταία χρόνια παρουσιάζει συνεχή αύξηση του δημόσιου χρέους της. Από οικονομικής πλευράς θα μπορούσε αρχικά να δηλώσει πτώχευση ολική ή μερική. Με αυτό τον τρόπο θα διέγραφε το σύνολο των χρεών της προς τους δανειστές, με τον κίνδυνο όμως να χάσει την εμπιστοσύνη της εσωτερικής και εξωτερικής αγοράς, κάτι που θα αποτελούσε μεγάλο πλήγμα.

Επίσης, θα μπορούσε να προχωρήσει σε μονομερή διαγραφή του χρέους. Αντί για αυτή τη λύση προτίμησε το νέο δανεισμό από όργανα της Ευρώπης. Η μονομερής διαγραφή χρέους υποστηρίζεται και από το δόγμα Calvo με το οποίο "το κάθε κράτος μπορεί νόμιμα –ως ελεύθερη και χωρίς προϋποθέσεις, εξωτερικές και εσωτερικές, έκφραση, πραγμάτωση και αυτοπροστασία της Εθνικής του Κυριαρχίας- να κατάσχει (σε περίπτωση παράνομων πράξεων), να απαλλοτριώσει, ή να εθνικοποιήσει, ημεδαπές και αλλοδαπές, κρατικές και ιδιωτικές, ιδιοκτησίες και επενδύσεις στην εδαφική του επικράτεια, με αναγκαστικά κύριο και πρωταρχικό σκοπό την διασφάλιση και προστασία της Εθνικής του Κυριαρχίας και γενικότερα του Δημοσίου του Συμφέροντος (νοουμένου εδώ και με την δευτερεύουσα οικονομική, αλλά κυρίως με την πρωταρχική έννοια του, ήτοι αυτή της Εθνικής του Κυριαρχίας), με ή χωρίς αποζημίωση των πρώην ιδιοκτητών" (Συντ. 1,17,106).

Επιπλέον, θα μπορούσε να διαπραγματευτεί με τους δανειστές και να πετύχει μια αναδιάρθρωση του χρέους της. Ο Nicola Giammariglioli σε δήλωσή του είπε χαρακτηριστικά "η υπερβολική εστίαση στην ελάφρυνση χρέους, αποσπά την προσοχή από αυτό που χρειάζεται να γίνει πραγματικά: η Ελλάδα να αναλάβει την πλήρη κυριότητα του

προγράμματος και να εφαρμόσει το πρόγραμμα".

3.2 Πολιτική Αντιμετώπιση

Η κυβέρνηση της χώρας τα τελευταία χρόνια της κρίσης ακολουθεί μια πολιτική στάση η οποία δεν έχει το αναμενόμενο αποτέλεσμα μείωσης του χρέους. Συγκεκριμένα, εφαρμόζει πολιτική ακραίας λιτότητας με τη λήψη μέτρων στα οποία οι πολίτες δεν μπορούν να ανταποκριθούν. Επιπλέον, προσπαθεί την ίδια στιγμή να πετύχει πρωτογενή ισοσκελισμένο προϋπολογισμό, (επιβάλλοντας συνεχώς νέα μέτρα και φορολογία) και να ενισχύσει την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας. Τα δυο παραπάνω δεν μπορούν σε καμία περίπτωση να επιτευχθούν την ίδια στιγμή.

Ενα επίσης βασικό πρόβλημα είναι ότι η κυβέρνηση και τα κόμματα της αντιπολίτευσης δεν μπορούν να συμφωνήσουν σε μια κοινή γραμμή οικονομικής πολιτικής της χώρας.

Η κυβέρνηση από την πλευρά της θα πρέπει να μειώσει αρχικά τις δημόσιες δαπάνες. Αυτό μπορεί να το πετύχει με επιβολή ενιαίου μισθολογίου σε όλους τους δημοσίους υπαλλήλους. Επιπλέον, θα πρέπει να δημιουργήσει ένα όργανο που θα ελέγχει τις δημόσιες υπηρεσίες και οργανισμούς μειώνοντας περιττά έξοδα και μετακινώντας υπαλλήλους από οργανισμούς με πλεόνασμα σε άλλους με έλλειψη θέσεων.

Ενα εξίσου σημαντικό πρόβλημα είναι το φορολογικό. Η κυβέρνηση αλλάζει και αυξάνει συνεχώς τη φορολογία. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα οι πολίτες να μην την καταλαβαίνουν ή να μην είναι σε θέση να πληρώσουν τις υποχρεώσεις τους. Θα πρέπει η κυβέρνηση να θεσπίσει νέους νόμους μείωσης και πιο δίκαιης κατανομής των φόρων για να αυξηθούν τα έσοδα στα ταμεία της. Την ίδια στιγμή θα πρέπει να καταπολεμήσει πιο δραστικά τη φοροδιαφυγή που αποτελεί μεγάλη πληγή για τη χώρα λόγω των τεράστιων ποσών που χάνονται κάθε χρόνο από τα έσοδα της.

Υπάρχουν και αυτοί που πιστεύουν πως η μόνη λύση για τη χώρα είναι η αποχώρηση από το ευρώ και η επιστροφή σε εθνικό νόμισμα. Αυτό θα είχε σαν αποτέλεσμα την μεγάλη υποτίμηση του εθνικού νομίσματος σε σχέση με το ευρώ και το δολλάριο.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στην παρούσα εργασία αναλύσαμε την εξέλιξη του ελληνικού χρέους απο το 1821 έως σήμερα. Η Ελλάδα σήμερα βρίσκεται ένα βήμα πριν την υπογραφή του τέταρτου μνημονίου για τη διάσωσή της. Το βασικό πρόβλημα της χώρας που την οδήγησε στη σύναψη τόσων δανείων είναι η μη είσπραξη εσόδων. Αυτό οφείλεται κυρίως στο ότι η Ελλάδα δεν έδωσε και συνεχίζει να μη δίνει βαρύτητα στις επενδύσεις και την οικονομική ανάπτυξη. Ο Τρικούπης και οι Αμερικανοί με το σχέδιο Μάρσαλ ήταν οι μόνοι που προσπάθησαν να βελτιώσουν την οικονομία της χώρας.

Οι διαδοχικές κυβερνήσεις με τις λάθος πολιτικές που ακολούθησαν και τις σπατάλες που έκαναν οδήγησαν τη χώρα το 2010 στα όρια της χρεοκοπίας και την προσφυγή στο ΔΝΤ.

Η χώρα θα πρέπει άμεσα να λάβει μέτρα που θα αυξήσουν τα έσοδά της. Κάποια απο τα μέτρα που πρέπει να εφαρμοστούν είναι η μείωση των εισαγωγών κυρίως γεωργικών προϊόντων με ταυτόχρονη αύξηση της εγχώριας παραγωγής και η πάταξη της φοροδιαφυγής.

Συμπερασματικά, η Ελλάδα δεν έχει μάθει ακόμα απο τα λάθη των προηγούμενων χρόνων, με αποτέλεσμα να συνεχίσει να αυξάνεται κάθε χρόνο το εσωτερικό και εξωτερικό χρέος της, με αποτέλεσμα να είναι μη διαχειρίσιμο και η χώρα να βυθίζεται πιο βαθιά στην ύφεση.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βαβούρας, Ιωάννης. (1993), Δημόσιο Χρέος: Θεωρία και ελληνική εμπειρία, Αθήνα: Παπαζήσης,

Γιάνναρης, Νικόλαος. (1989), Το εξωτερικό χρέος της Ελλάδος και οι επιπτώσεις του επι της εθνικής οικονομίας, Αθήνα:Εστία,

Κονδύλης, Θάνος. (2009), Ο Ελευθέριος Βενιζέλος και η Ελλάδα (1928 – 1932). Αθήνα: Ταμβος,

Μανωλόπουλος, Ιάσων. (2012), Το 'επαχθές' χρέος της Ελλάδας. Τα σαθρά θεμέλια της ευρωζώνης η ευθύνη της πολιτικής ελιτ και της επενδυτικής κοινότητας. Αθήνα: Εκδόσεις Μελάρι

Νικόλαος Η. Καραβίτης, (2008), Δημόσιο χρέος και έλλειμμα, Αθήνα: Εκδόσεις Διόνικος

Ρωμαίος, Γιώργος. (2012). Η Ελλάδα των δανείων και των χρεοκοπιών, Αθήνα:Πατάκη

Δάνειο, (2006), Νέα εγκυκοπαιδεία, (τ.7 σελ.209), Θεσσαλονίκη: Μάλλιαρης παιδεία

Χρέος, (2006), Νέα εγκυκοπαιδεία, (τ.27 σελ.247), Θεσσαλονίκη: Μάλλιαρης παιδεία

Ιστοσελίδες

Allen, Katie, (25/6/2015), Greek debt crisis: the 20 key moments, Ανακτήθηκε απο:
<https://www.theguardian.com/business/2015/jun/25/greek-crisis-20-key-moments-eurozone#img-9>

Πλάντζος, Κωστής (12/08/2015). Αυτό είναι το νέο Μνημόνιο: Η λίστα με τα προαπαιτούμενα, Ανακτήθηκε από:

<http://www.protothema.gr/politics/article/499962/auto-einai-to-neo-mnimonio/>

Παπαστάθης Αργύρης , (13/07/2015). Τα βασικά χαρακτηριστικά του Μνημονίου 3 - Η απόφαση της Συνόδου Κορυφής, Ανακτήθηκε από:

<http://www.tovima.gr/finance/article/?aid=721882>

Τζορτζ Μάρσαλ., (20/11/2014). Ο στρατηγός που νίκησε στους Γερμανούς και εμπνεύσθηκε το «σχέδιο Μάρσαλ» για να αντιμετωπίσει τον κομμουνισμό στην Ευρώπη, Ανακτήθηκε από :

<http://www.mixanitouxronou.gr/tzorts-marsal-o-stratigos-pou-nikise-stous-germanous-ke-empnefsthike-ke-empnefsthike-to-schedio-marsal-gia-na-antimetopisi-to-kommounismo-stin-evropi/>

Δελτία δημόσιου χρέους. Ανακτήθηκε από:

<http://www.eurocapital.gr/index.php/economy/economy-greece/public-debt-bulletin/index.1.html>

Economic Cooperation Administration, In Wikipedia Ανακτήθηκε από:

https://en.wikipedia.org/wiki/Economic_Cooperation_Administration

Εθνικές Γαίες, In Wikipedia Ανακτήθηκε από:

https://el.wikipedia.org/wiki/Εθνικες_γαιες

Οίκος αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας, In Wikipedia Ανακτήθηκε από:

el.wikipedia.org/wiki/Οικος_αξιολογησης_πιστοληπτικης_ικανοτητας

<https://www.esm.europa.eu/assistance/greece>